

ÚČASŤ UHORSKA NA PROTIHUSITSKÝCH VOJNÁCH V ČECHÁCH A NA MORAVE

MIROSLAV LYSÝ

LYSÝ, M.: Involvement of Hungary in Anti-Hussite Wars in Bohemia and Moravia. *Vojenská história*, 11, 1, 2007, pp 28 – 48, Bratislava

The study deals mainly with the involvements of Hungarians in Anti-Hussite Wars in Bohemia and Moravia in 20's of the 15th century. Hungarian units created a great part of intervention troops during first two Crusades against Hussites; that is why the work is oriented to mapping of events related to movement of these units. The base is formed firstly by Czech narration sources that were elaborated by the Czech historiography within its research, but also Hungarian diplomatic sources, from which royal donations conferred to various Hungarian aristocrats for their merits are of a special importance. The author states further on that after unsuccessful Crusades the Hungarian units and king Sigmund Žigmund started to orient on defence of Moravian margraviate. There were located numerous Hungarian garrisons, the best known of which was in Uherské Hradiště under the command of Ladislav of Blagaj, later Ladislav of Ludanice. Although later Sigmund stopped fully pursuing the Hussite issue in Moravia and he ceded it to his son in law, Austrian duke Albrecht; the Hungarian units operated in Moravia all the time. Also further expeditions, in which soldiers from the territory of Hungary are supported with evidence, were directed to Moravia in later years.

Military History. Hungary. 15th Century. Anti-Hussite Wars in Bohemia and Moravia.

V nedeľu 17. marca 1420 zverejnil pápežský vyslanec v sliezskej metropole Vratislav v prítomnosti Žigmunda, uhorského kráľa a dediča českého trónu, bulu *Omnium plasmatoris domini*, ktorou bola vyhlásená krížová výprava proti husitom. V tom okamihu ešte samozrejme nikto netušil, že to bude v poradí prvá zo štyroch (resp. piatich, no jedna sa fakticky neuskutočnila) krížových výprav. Všetky navyše mali dopadnúť hanebnou porážkou križiakov.

Kľúčom k ovládnutiu Čiech bolo obsadenie ich hlavného mesta. S týmto cieľom Žigmund zhromaždil mohutné vojsko, ktorého základom boli Uhri, kráľovi verní Česi a Moravia a jednotky z ríše.¹ Rozdelenie českej spoločnosti nebolo zatiaľ v tejto chvíli dôsledne konfesionálne, pretože veľká časť husitskej šľachty stála po boku Žigmunda. Uhorský kráľ koniec-koncov ani nemal v úmysle ísť proti nej, pretože by si tým výrazne oslabil cestu k trónu. Partnerom mu bola vysoká šľachta, či už husitská alebo katolícka, kým pražské mestá, ktoré uskutočnili v lete 1419 prevrat, mali byť potrestané.²

¹Na príslušnom mieste husitský kronikár Vavrinec z Březovej menuje národy, ktoré sa ťaženia zúčastnili: „*Boemi et Moravi, Hungari et Croaci, Dalmaci et Bulgari, Walachi et Siculi, Cuni, Jasi, Rutenii, Rasi, Slavi, Pruteni, Servi, Turingi, Stirii, Misnenses, Bavari, Saxones, Australes, Franci, Francones, Anglici, Brabanti, Bestfali, Holandri, Sweyceri, Lusacenses, Swevi, Carintii, Aragones, Hispani, Poloni, Theutonici de Reno et alii quam plurimi.*“ Por. Vavřinec z Březové *kronika husitská*, *Fontes rerum Bohemicarum*, Tom V, ed. J. EMLER, Praha 1893, s. 384. Nedá sa s určitostí povedať, či možno termín *Slavi* priradiť k Slovákom. Kronikár sa pri menovaní národov (alebo skôr „jazykov“) nepridržal geografického poradia. Bolo by však zvláštne, ak by univerzitný majster Vavrinec vymenoval rôzne uhorské etniká ako Kumáni či Vlasi a nespomenul by Slovákov, s ktorými sa musel na pražskej univerzite stretávať. Preto je podľa nás priradenie k Slovincom menej pravdepodobné, ako to robí ČORNEJ, P.: *Bitva na Vítkově a zhroucení Žigmundovy křížové výpravy v létě 1420*, *Husitský Tábor* 9 (1986 – 1987), s. 116. Tu treba ešte pripomenúť, že z územia bývalého Uhorska sa v dnešnom Slovinsku nachádzajú len okrajové oblasti Železnohradskej stolice a stolice Zala.

²ČORNEJ, P.: *Bitva na Vítkově*, s. 103-104.

Jadro križiackeho vojska sa zhromaždilo v sliezskej Svídnici zhruba za mesiac a 30. apríla Žigmund mohol prekročiť sliezske-české hranice. Koordinácia toľkých vojsk nebola jednoduchá, ale zdá sa, že postup jednotlivých križiackych oddielov bol dobre zorganizovaný. 24. apríla hlásila tachovská mestská rada, že Pipo z Ozory, veliteľ uhorských vojsk, je na Morave a tiahne smerom ku Kutnej Hore.³ Uhorské vojsko teda tiahlo na čele so svojim veliteľom cez Moravu a Žigmund s ďalšími jednotkami postupoval zo Sliezska.

Pomerne úspešný postup uhorského kráľa naľakal Čenka z Vartenberku. Tohto najvyššie postaveného predstaviteľa husitskej šľachty pobúrili udalosti vo Vratislavi, kde bola vyhlásená krížová výprava proti kacírskym Čechám a Žigmund tam navyše nechal potupne umučiť novomestského husitu Jána Krásu. Preto pri svojom príchode do Prahy prešiel Čenko na stranu vzbúrencov. Teraz, keď sa zdalo, že Žigmunda na ceste k porážke husitov nikto nezastaví, nechal vpustiť do Pražského hradu Žigmundových žoldnierov. Vstúpiť doň mali podľa kronikára Vavrinca z Březovej českí a nemeckí vojaci,⁴ no je možné, že už vtedy bol medzi nimi aj určitý počet Uhrov. Štyroch z nich neskôr kráľ odmenil: Mikuláša zvaného Hus zo Šánkoviec (*dictus Hws de Sankfalva*), inak vlastne menovca radikálneho táborského husitu, ktorý zhromaždil na Pražskom hrade bližšie neurčené množstvo uhorských vojakov.⁵ Ďalším uhorským členom posádky bol Šimon z Csôgu (*Chwgh*, dnes Cig),⁶ Michal z Rohova (*Sáarusfalva, Roho*)⁷ a Štefan z Csobánky (*Chobankafalwa, Rymalaza*, dnes súčasť Rimavskej Seče).⁸ Ešte v ten istý deň, ako bol vydaný Pražský hrad, sa niektorí Pražania pustili do neúspešného dobývania hradu, ktoré sa nakoniec skončilo prámerím.⁹

Ďalší stret nasledoval za niekoľko dní. Pražania požiadali novozaložený Tábor o pomoc. Táboriti okamžite vyrazili, avšak pri Poříčí, neďaleko Benešova, ich zdržali jednotky,¹⁰ medzi ktorými bol aj uhorský oddiel vedený Pipom Spanom z Ozory.¹¹ Táboriti útok odrazili, vďaka čomu ich čakala voľná cesta do Prahy a kráľovým prívržencom sa nepodarilo zabrániť spojeniu pražských a táborských husitov. Spolu s ďalšími vidieckymi husitmi došlo k výraznému sústreďeniu protizigmundovských síl v pražskej aglomerácii. Bola to zároveň vhodná chvíľa pre spísanie spoločného husitského programu, ktorý je známy ako štyri pražské artikuly.

Žigmund, ktorý predtým strávil dlhší čas v Kutnej Hore, sa presunul so svojimi uhorskými a kutnohorskými jednotkami najskôr k Novému Hradu neďaleko Prahy, neskôr sa utáboril blízko dediny Litožnice. Keď však prenikli poplašné správy o chystanom útoku táboritov, Žigmund toto miesto urýchlene opustil.¹² Spolu s oboma kráľovňami, čiže so svojou manželkou Barborou Celjskou a s vdovou po Václavovi Žofiou sa pohyboval po severozápadných

³ *Francouzská husitica I*, Akta a listy z let 1383 – 1435, podáva NEUMANN, A.: Studie a texty k náboženským dějinám českým 3, Olomouc 1923, n. 10, s. 83: „So sagt man vns ouch, das der Pipa mit grossem volke in Merhern sy vnd zum Perge zü ziehe, dann von vnsers gnedigesten heren kúnys gnoden wisen wir ouch niht zü schriben, wo sin gnade jetzend sy...“

⁴ *Vavřince z Březové kronika husitská*, FRB V, s. 365-367.

⁵ *Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai levéltár 11 041; Oklevéltár 1414 – 1471*, in: TÓTH-SZABÓ P.: *A cseh huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon*, Budapest 1917, n. 2, s. 350-351; *Zsigmondkori oklevéltár VIII (1421)*, ed. BORSA I. – C. TÓTH N., Budapest 2003, n. 105, s. 54-55. „...et in eadem regno Bohemie signanter vero in castro nostro Pragensi in quo necessitate perardua cogente certas gencium hungaricalium catervas nos relinquere oportebat...“ V darovacej listine sa hovorí o bojoch, tie mohli nastať aj v neskoršom období, napr. po bitke na Vítkove.

⁶ *A Zichy és Vászonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára VIII*, szerkeszteti KAMMERER E., Budapest 1895, n. 3, s. 6-7; *ZsO VIII*, n. 78, s. 48. „...presertim in custodia et tuicione castris nostri Pragensis laudabiliter exhibitis et impensis...“

⁷ *ZsO VIII*, n. 106, s. 55.

⁸ *ZsO VIII*, n. 94, s. 51.

⁹ *Vavřince z Březové kronika husitská*, FRB V, s. 367-368.

¹⁰ *Vavřince z Březové kronika husitská*, FRB V, s. 370-371.

¹¹ ČORNEJ, P.: *Velké dějiny země Koruny české V (1402 – 1437)*, Praha – Litomyšl 2000, s. 250.

¹² *Vavřince z Březové kronika husitská*, FRB V, s. 373-374; ČORNEJ, P.: *Bitva na Vítkově*, s. 114-115.

Čechách. V meste Louny sa kráľovi ľudia údajne dopustili takých ohavností na pannách a ženách, že Vavrínce z Březovej považoval za nemiestne o tom vôbec písať.¹³ V tej dobe táboriti a Pražania obkľúčili Pražský hrad, aby zabránili jeho zásobovaniu. Toto nebezpečenstvo pre posádku Pražského hradu skončilo 12. júna, keď sa Žigmundovým veliteľom podarilo šikovným manévrom dostať na Pražský hrad zásoby. Sám Žigmund sa k Pražskému hradu dostal 28. júna, kedy aj začalo obliehanie Prahy. Križiakom sa podarilo obkľúčiť celú Prahu. Uhorské jednotky boli umiestnené severne od Pražského hradu a spolu s nimi sa tam nachádzali aj jednotky z Čiech a Moravy, ktoré ostali verné Žigmundovi. Ríšske jednotky sa nachádzali hlavne na pravom brehu Vltavy.¹⁴ Toto usporiadanie vlastne predurčilo úlohu uhorských vojsk v nadchádzajúcich dňoch. 12. júla poslal Žigmund uhorské jednotky ku kartuziánskemu kláštrotu, kde sa mali nachádzať husiti, a údajne z nich vyše sto zabili a zajali 156 žien s nakrátko ostrihanými vlasmi ozbrojenými mečmi a kameňmi. Boje pokračovali aj ďalší deň.¹⁵ Údaje o počtoch zabitých sa však zdajú byť prehnane.

Z neveľkého počtu uhorských donačných listín spomínajúcich boje pri Prahe je asi najdôležitejšia tá, ktorá je datovaná k 20. júlu 1420, keď už bolo o osude Prahy a husitskej revolúcie do veľkej miery rozhodnuté. Kráľ Žigmund v nej daroval palatínovi Mikulášovi z Gorjan hrad a mestečko Devín spolu s majetkom Rača a spomína sa tu priamo palatínova účasť na obliehaní českého hlavného mesta.¹⁶

Do samotnej bitky na hore Vítkov (14. júl) sa uhorskí vojaci zrejme nezapojili.¹⁷ Mlčia o tom naračné pramene a veľa sa nedočítame ani v donačných listinách. Snáď najzaujímavejším dokladom je darovacia listina pre šľachticov z Rozhanoviec z 19. januára 1430, kde sa hovorí o tom, ako sa Žigmund rozhodol obkľúčiť Prahu, a bratia Štefan a Juraj z Rozhanoviec sa spolu s ďalšími pustili do boja s heretikmi, čo sa nezaobišlo bez obetí v ich rodine.¹⁸ Podobne sa v tomto čase vyznamenali aj Ján z Perína¹⁹ alebo Frank zo Šemše (*Semse*).²⁰ Tieto boje však zrejme nesúviseli priamo s bitkou na hore Vítkov (dnešný Žižkov), ktorá ležala na pravom brehu Vltavy, čiže opačnom od toho, kde bolo umiestnené uhorské vojsko. Mohli napríklad súvisieť s bojami pri kartuziánskom kláštore.

Ostatní križiaci, najmä jednotky z Meißenka a Rakúska, dostali za cieľ dobyť malú táboorskú provizórnu pevnosť na hore Vítkov. Útočiacich križiakov, ktorým sa takmer podarilo zmocniť celej pevnosti, však z boku napadol husitský oddiel, a tým bolo obsadenie pevnosti na Vítkove znemožnené.²¹ Porážka križiakov na hore Vítkov (dnešný Žižkov) znamenala koniec možnosti vyhladovania Prahy. Ukázalo sa, že Žigmund okrem snahy o hermetické uzavretie hlavného mesta nemal nijakú inú vojenskú stratégiu. Preto sa nechal 28. júla na hrade korunovať. Na korunovácií ho – podľa kronikára Eberharda Windeckeho – okrem ríšskych

¹³Vavrínce z Březové kronika husitská, FRB V, s. 375-376.

¹⁴Najspoľahlivejším prameňom je Eberhardi Windeckii Mogunt. Historia vitae imp. Sigismundi, Scriptores rerum Germanicarum, Tomus I, ex sua bibliotheca aliisque edidit IO. BURCHARDUS MECKENIUS, Lipsiae 1728, col. 1129 – 1130. Podrobne k rozostaveniu vojsk ČORNEJ, P.: *Bitva na Vítkově*, s. 116-117.

¹⁵Informácie nám poskytuje list meißenského markgrófa bavorskému vojvodovi, ktorý publikoval J. Pekař: *Zprávy pramenů o boji na hoře Vítkově 14. července 1420*, shromáždil J. PEKAŘ, v Praze 1926, s. 3; *Starí letopisové*. In: *Zprávy pramenů o boji na hoře Vítkově*, s. 27.

¹⁶ZsO VII, (1419 – 1420) MÁLYUSZ, E. kézirattát kiegészítette és szerkesztette BORSA IVÁN, Budapest 2001, n. 1984, s. 455.

¹⁷O účasti uhorských vojakov informuje len jeden z rukopisov SLČ, por. *Starí letopisové*. In: *Zprávy pramenů o boji na hoře Vítkově*, s. 27.

¹⁸DL 12 187.

¹⁹DL 10 978; ZsO VII, n. 2215, s. 504.

²⁰DL 84 856; *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, tomi X, volumen VI, Ab anno 1418 – 1428, Studio et opera FEJÉR, G.: Budae 1844, n. 392, s. 850-852.

²¹Podrobne ČORNEJ, P.: *Bitva na Vítkově*, s. 128-133.

kniežat sprevádzali aj bližšie nemenovaní traja uhorskí páni.²² Jeho manželka kráľovná Barbora si však musela na českú korunu počkať až do roku 1437. Po korunovácii nechal Žigmund križiacke armády rozpustiť. Jeho náhradnou rezidenciou sa teraz stala Kutná Hora, kde z uhorského prostredia nachádzame Pipa Spana z Ozory, Piera Paola Vergeria (Žigmundov lekár a dvoran) a Ladislava z Čopu.²³

Odchodom vojsk od Prahy sa, pochopiteľne, nevyučovala možnosť ďalšej vojenskej konfrontácie. Olej do ohňa priliali husiti ponukou pre poľskú kandidatúru na český trón. Navyše husiti začali 15. septembra obliehať Vyšehrad a keďže všetky pokusy o zásobovanie jeho posádky skončili neúspechom, Žigmund sa rozhodol k ďalšiemu vojenskému stretnutiu. Vojsko, ktoré Žigmund zhromaždil, bolo opäť zložené z viacerých kontingentov. Okrem oddielov z Lužíc a Sliezska, nemeckých častí ríše, z Čiech a Moravy sa v ňom nachádzali, samozrejme, aj uhorské jednotky a celkový počet vojska sa dnes odhaduje na 16 000 bojovníkov, kým Pražania a ich spojenci mali disponovať asi 12 000 mužmi.²⁴ Kým sa Žigmundovo vojsko dostalo k pražskej pevnosti (1. november), tú už jej posádka na základe predchádzajúcej dohody vydala husitom bez boja.

Podobne ako v prípade letného obliehania Prahy, ani teraz nemuseli uhorské jednotky znášať najťažší nápor bojov. Najmä Česi a Moravania museli viesť útok po ľavej strane, ktorá viedla ťažkým barinátym terénom, kým uhorské a nemecké jednotky útočili pozdĺž cesty. Bilancia bitky bola pre Žigmunda mimoriadne nepriaznivá. Na nie celkom zvládnuté vedenie bitky doplatili predovšetkým českí a moravskí šľachtici, medzi ktorými bolo 24 predstaviteľov panstva.²⁵

V porovnaní s letným ťažením existuje viac dokladov o zapojení sa uhorských vojakov do bojov. V bitke zahynul napríklad syn popredného Žigmundovho dvorana Štefana Kompolta z Nány, Peter.²⁶ Možno práve tohto „urodzeného Uhra“ nechal Žigmund pochovať v Nemeckom Brode, ako to spomína kronikár Vavrinec.²⁷ O ďalších padlých hovorí poľský kronikár Ján Dluhoš: Andrej Balický, švagor Stibora zo Stiboric mladšieho a dokonca knieža zo Smolenska, Juraj.²⁸ V rámci uhorských jednotiek môžeme počítať s účasťou Matúša a Imricha z Pavloviec,²⁹ v tom čase členov Žigmundovej kancelárie, ktorí prišli k Vyšehradu, ako vyplýva z listiny, s celým bandériom. Potvrďuje to aj iná listina určená pre Imrichovho familiára Juraja z Reszegy (*de Rezege*, dnes Resighea v Rumunsku), podľa ktorej tento Juraj slúžil v bandériu svojho pána.³⁰ Nepochybne sa tam nachádzali aj iní významní šľachtici, ako Stibor zo Stiboric, či bratia Štefan a Juraj z Rozhanoviec.

Vysoký počet usmrtených Čechov a Moravanov husiti využili ako argument proti Žigmundovi, ktorý údajne chce nechať vykrváčať České kráľovstvo, a preto zaradil Čechov do predných radov a hoci mohol, nechcel a neodvážil sa ich zachrániť.³¹

²²Eberhardi Windeckii Mogunt. *Historia vitae imp. Sigismundi*, MGH, col. 1130: „Also wart der konig gecronet zu sant Wenzlaw in gegenwertigkeit zweyer marggraffen von Meissen, zweyer Herzog von Baiern, des Herzogen von Osterrich, funff Herzogen aus der Slesien, drey Herren von Vngern, vnd ander vil groffen, herren, rittern vnd knechte...“

²³Por. KAVKA, F.: *Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce*, Praha 2002, s. 73.

²⁴KEJŘ, J.: *Bitva u Vyšehradu roku 1420*, HT 6 – 7 (1983 – 1984), s. 133-135.

²⁵Por. KAVKA, F.: *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 82-83; KEJŘ, J.: *Bitva u Vyšehradu roku 1420*, s. 137-140.

²⁶CDH X 6, n. 145, 341, s. 393-394, 753-761.

²⁷*Vavřince z Březové kronika husitská*, FRB V, s. 441.

²⁸*Johannis Dlugoszii seu Longini, canonici Cracoviensis, Historiae Polonicae libri XII*, Tomus IV (1410 – 1444), Opera omnia XIII, Ad veterimorum librorum manuscritorum fidem recensuit, variis lectionibus annotationibusque instruxit IGNATIUS ŽEGOTA PAULI, Cura et impensis ALEXANDRI PRZEZDZIECKI, Cracoviae 1877, s. 268.

²⁹DL 11 139, Oklevéltár 1414 – 1471. In: TÓTH-SZABÓ P.: *A cseh huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon*, n. 4, s. 352-355.

³⁰„...sub banderio dicti domini sui indefesse complacere nobis studuit“. *A Nagy-Károlyi gróf Károlyi család oklevéltára 2*, a család megbízásából kiadja gróf KÁROLYI T., sajtó alá rendezi GÉRESI, K., Budapest 1883, n. 28, s. 58-60; ZsO VIII, n. 338, s. 115.

³¹Hovorí o tom Manifest po víťazstve pri Vyšehrade. *Husitské manifesty*, Soubor textů shromáždil, české upravil a německé přeložil, předmluvou, poznámkami a vysvětlivkami opatřil A. MOLNÁR, Praha 1986, s. 105-106.

Žigmund, aby nedošlo v prípade Pražského hradu k podobnému vyhladovaniu ako na Vyšehrade, nechal uhorské jazdectvo plieniť okolie Nymburku, aby takto získané zásoby obilia neskôr previezli na Pražský hrad. Údajne pritom znásilňovali panny i ženy.³² Zháňanie potravín však nebolo jednoduchou záležitosťou. Viaceré uhorské listiny dokresľujú správy o bojoch pri Nymburku. Pamiatku na celý život si zrejme z tohto stretnutia odniesol Štefan z Rozhanoviec, ktorého zasiahol hrot kopije priamo do tváre. Kráľ Žigmund ho však pri tejto príležitosti vymenoval za bratislavského župana a zároveň za uhorského baróna.³³ Medzi ďalších Žigmundových verných „nacionis hungarice“ patrili Juraj z Nécpl a jeho syn Ladislav,³⁴ ktorý sa s husitmi stretne neskôr v Uhorsku, Klement z Hutky³⁵ a zrejme aj gróf Juraj z Pezinka.³⁶

Ďalšie zotrúvanie v Čechách – po dvoch neúspešných bitkách a po sérii iných neúspechov, ktoré navyše korunovala ofenzíva pražských, ale aj táborských husitov – stratilo pre Žigmunda význam. Hoci, ako ešte uvidíme, sa nevzdával nádeje na vojenské pokorenie husitov, hlavný dôraz teraz začal klásť na obranu ostatných území, najmä Moravy a Uhorska. Práve v prvej polovici roka 1421, keď husitské vojská v Čechách uskutočňovali svoju úspešnú ofenzívu, Žigmund venoval svoju energiu Morave.

Jedným z najdôležitejších momentov bolo zapojenie rakúskeho vojvodu Albrechta do protihusitských bojov. Dôvodov bolo viac. Okrem toho, že potreboval verného a spoľahlivého spojenca, musel myslieť aj na to, že uhorské jednotky bude potrebovať na boj proti Turkom. Navyše ho husitské vojny stáli neuveriteľné množstvo peňazí. Odhaduje sa, že v rokoch 1420 – 1423 vydal Žigmund na vojny proti husitom 6 214 800 českých grošov. Podľa prepočtov sa táto (iste neúplná) suma rovná približne hodnote 270 000 uhorských zlatých. Pre porovnanie: ročný príjem uhorskej kráľovskej komory za Žigmunda sa odhaduje na 320 000 zlatých.³⁷ Nezanedbateľný dôvod pre upriamanie pozornosti na Moravu bol aj vojensko-strategický. Husiti totiž vpadli do Uhorska až v roku 1428. Bolo tomu tak aj vďaka starostlivosti Žigmunda a neskôr Albrechta. Práve na začiatku roka 1421 Žigmund posilnil mestá Přerov a Uherské Hradiště uhorskými posádkami.³⁸ Postavenie uhorských posádok treba vidieť v kontexte budovania obrany proti husitom na Morave. Všade na Morave sa horúčkovo opevňovali mestá a pevnosti. Ak na sklonku roka 1420 mestá Jihlava, Telč a Počátky boli schopné postaviť 300 pešiakov a 40 jazdcov,³⁹ v mestách Přerov a Uherské Hradiště, do ktorých bol Žigmund nútený postaviť Uhrov, si musíme predstaviť niekoľko desiatok uhorských vojakov.

Žigmundova energia, ktorú venoval na jar 1421 Morave, bola vynaložená iste aj s cieľom vybudovať lepší odrazový mostík pre ďalšie boje proti husitským Čechám. Celkovo však plnila, aj to len dočasne, defenzívny cieľ. Už na začiatku roka 1421 však myslel Žigmund nielen na obranu Moravy, ale aj Uhorska. Potvrďuje to Žigmundova listina, síce z mladšieho obdobia, vydaná pre Ladislava z Blagaja, ktorá však jednoznačne hovorí, že svoje jednotky nechal

³²Vavřince z Březové kronika husitská, FRB V, s. 443.

³³DL 11 145; CDH X 6, n. 150, s. 403-405; ZsO VIII, n. 1037, s. 318. Už spomínaná listina DL 12 187 (z 19. januára 1430) tiež hovorí o tomto zranení, mali by sme však dať prednosť časovo bližšiemu prameňu.

³⁴DL 63 124; CDH X 6, n. 147, s. 395-398. *A Justh család levéltára 1274–1515*, közzetési BORSA, I., Budapest 1991, n. 101, s. 44-45; ZsO VIII, n. 290, s. 105.

³⁵DL 75 864; ZsO VIII, n. 291, s. 105-106.

³⁶DL 11 006, ZsO VII, n. 2399, s. 546-547. Tu o tom svedčí najmä datovanie listiny na 20. decembra 1420 „in regno nostro Bohemie, in civitate nostra Newburgensi“.

³⁷Výdavky na vojnu por. ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, s. 272. Kurz pražského groša k uhorskému zlatému bol pred revolúciou približne 23:1 (ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce 1. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1993, s. 211). K Žigmundovým príjmom pozri ENGEL P.: *A magyar királyság jövedelmei Zsigmond korában*, in: *A tudomány szolgálatában. Emlékkönyv Benda Kálmán 80. születésnapjára, szerkesztette GLATZ F.*, Budapest 1993, s. 27-31.

³⁸VÁLKA, J.: *Morava roku 1421 (Studie k dějinám husitské revoluce na Moravě I)*, Studia comeniana et historica 9 – 19 (1979), s. 10.

³⁹KAVKA, F.: *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 100.

v Uherskom Hradišti pre zachovanie a ochranu hraníc.⁴⁰ V podobnom duchu hovorí aj listina pre šľachticov z Rozhanoviec, ktorých do Uherského Hradišťa poslal, aby bránili toto mesto a horné časti Uhorska.⁴¹ Existuje však aj súčasná listina z 22. mája 1421, v ktorej Žigmund hovorí, ako spolu s kráľovským koniarnikom Mikulášom z Perína poslal na obranu hraníc krajiny proti viklefstom šľachticov z Rakova (*Rakowch*).⁴²

Napriek rôznym vojenským neúspechom počas husitskej revolúcie, ktoré zažil tak Žigmund, ako aj viaceré ríšske vojská, treba konštatovať, že vysunutá obrana Uhorska na Morave plnila svoj účel až do roku 1428, keď sa husiti prvýkrát dostali na územie Uhorska. Na druhej strane však Morava znamenala aj účinné obranné územie pre revolučné Čechy. Keďže sa Žigmundovi nikdy nepodarilo túto krajinu úplne podriaďiť a z pôvodných ohnísk odporu sa neskôr stali centrá neustáleho ohrozenia, prechod cez Moravu, ako uvidíme, nikdy nebol bezproblémový. Obkľúčenie Čiech protihusitskou koalíciou malo najväčšie trhliny práve na tomto území.

Pre vyvrátenie akýchkoľvek pochybností o tom, kedy došlo k opevneniu moravských miest uhorskými jednotkami, stačí skonštatovať, že už na jar 1421 udelil Žigmund veľké množstvo donácií či odmien pre uhorských vojakov z Uherského Hradišťa, Uherského Brodu, či Znojma. Znamená to, že sa v týchto miestach s nimi v tomto období pohyboval. Zaujímavé je, že donačné listiny datované v moravských mestách v čase od 14. marca do 20. apríla len všeobecne spomínajú zásluhy v bojoch proti husitom, či viklefstom, prípadne špecifikujú, že boli udelené za boje pri Nymburku.⁴³ Až listiny datované v máji spomínajú zásluhy pri obrane mesta Uherské Hradišťa.⁴⁴ Dá sa predpokladať, že zvyšky jeho vojsk z Čiech sa tam nachádzali už po jeho príchode z Litoměříc na Moravu (od 14. marca je Žigmund doložený v Uherskom Hradišti⁴⁵) a definitívne rozhodnutie Žigmunda prišlo zrejme v priebehu mesiacov apríl až máj.

Dôležitým dokladom môže byť jeho zálohovanie hradu Rezi (*Rezy*) v stolici Zala spolu so štyrmi dedinami, ako aj mestečkom Keszthely (*Keztel*) a polovicou hradu Peleske (*Pylyske*) záhrebskému biskupovi Jánovi a jeho bratovi Rudolfovi za 10-tisíc zlatých z 20. apríla 1421, ku ktorému došlo práve v Uherskom Hradišti.⁴⁶ 1. apríla v Brne Žigmund predal hrad Drenovac (Križevská stolica) mačvianskemu bánovi Deziderovi z Gorjan za 7 000 zlatých.⁴⁷ Je veľmi pravdepodobné, že zhromažďovanie týchto peňazí súvisí s ďalšími výdavkami kráľa na Morave, nevieme však, či sa peniaze použili na financovanie pobytu posádok, alebo skôr súviseli s opravou

⁴⁰DL 66 563; *A Blagay-család oklevéltára. Bevezető tanulmány a család történetéhez*, szerk. THALÓCZY L. ÉS BARABÁS S., Budapest 1897, n. 146, s. 264 z 25. januára 1424: „...ipsas gentes pro conservatione et tuitione ipsorum nostrorum confiniorum locaveramus“.

⁴¹DL 12 190; CDH, tomí X, volumen VIII, Ab anno 1382 – 1437, Studio et opera G. FEJÉR, Budae 1843, n. 53, s. 190-196 z 21. januára 1430. „...ad ciuitatem nostram Hrascie vocatam applicantibus, nonnullosque milites, et aulae nostrae familiares ad stipendium nostrae Serenitatis pro ipsius ciuitatis conseruatione et partium nostrarum superiorum defensione dimississemus“.

⁴²ZsO VIII, n. 545, s. 163-164.

⁴³Z Uherského Hradišťa: DL 96 994; ZsO VIII, n. 286, s. 104-105 (14. marec 1421), DL 102 966; ZsO VIII, n. 293, s. 106, DL 63 124; ZsO VIII, n. 290, s. 105, DL 11 066; ZsO VIII, n. 289, s. 105, DL 84 846; ZsO VIII, n. 292, s. 106; DL 75 864; ZsO VIII, n. 292, s. 105-106 (15. marec), DL 43 622; ZsO VIII, n. 304, s. 108, DL 43 529; ZsO VIII, n. 303, s. 108, (16. marec) DL 66 629; ZsO VIII, n. 310, s. 109 (18. marec); zo Znojma: DL 102 015; ZsO VIII, n. 331, s. 114, DL 50 286; ZsO VIII, n. 328, s. 113 (26. marec), z Uherského Brodu: DL 76 037 ZsO VIII, n. 398, s. 128, DL 59 125; ZsO VIII, n. 397, s. 128 (13. apríl).

⁴⁴Por. ZsO VIII, n. 506-508, 513, s. 155-156.

⁴⁵*Segédletek a középkori magyar történelem tanulmányozásához 1, Királyok és királynék itineráriumi (1382 – 1438), Zsigmond király és császár (1382 – 1437)*, itineráriumat készítette ENGEL P., Kiegészítette, szerkesztette és mutatóval ellátta C. TÓTH N., *Mária királynő (1382 – 1395) és Borbála királyné (1405 – 1438), Zsigmond király és császár feleségei, valamint Erzsébet (1382 – 1386) királyné, I. Lajos özvegye* itineráriumait készítette, szerkesztette és mutatókkal ellátta C. TÓTH N., Budapest 2005, s. 107.

⁴⁶*Zala vármegye története. Oklevéltár, második kötet 1364 – 1498*, szerkesztik NAGY, I. – VÉGHÉLY, D. és NAGY, GY., Budapest 1890, n. 190, s. 427-428; ZsO VIII, n. 429, s. 136.

⁴⁷ZsO VIII, n. 355, s. 118.

mestského opevnenia Uherského Hradišťa, ktoré sa spomína vo viacerých listinách. Je však vidieť, že Žigmund bol v značnej finančnej tiesni, pretože viacerí jeho šľachtici pre neho slúžili na vlastné náklady.⁴⁸ O Žigmundových finančných problémoch, ktoré sú však príznačné pre celé obdobie jeho vlády, hovorí aj list českých pánov, pochádzajúci zrejme z roku 1422. Nachádza sa tam Žigmundova poznámka, že proti husitom nemôže naplno udrieť, pretože „v České zemi nic nepoživá a z Uherské zemi tak mnoho na tu válku, nemôž nahládati.“⁴⁹

Nie všetci odmenení vojaci však nakoniec na Morave ostali. Štefan z Katházy dostal od Žigmunda kúriu v Katháze vo Vesprímskej stolici za jeho služby pri strážení a zachovávaní mesta Uherské Hradišče. Táto listina je datovaná 14. mája 1421 v Trenčíne a Štefan tam očividne bol so Žigmundom.⁵⁰

Počas jari 1421 teda Žigmund osobne dohliadal na opevňovanie Uherského Hradišťa a ďalších moravských pevností. Po skončení tohto opevňovania zrejme väčšia časť uhorských šľachticov Moravu opustila a v Uherskom Hradišti, prípadne v ďalších mestách a hradoch, ostali už len menej početné posádky.

Za prvého kapitána Uherského Hradišťa treba podľa súčasného poznania prameňov považovať šľachtica z južného Uhorska Ladislava z Blagaja. V donačnej listine, ktorou dostal viaceré majetky za zásluhy vo vojnách proti Benátkam a Čechám, sa píše, že počas návratu z Čiech sa Žigmund rozhodol urobiť z Ladislava vládcu, správcu, a hlavného kapitána mesta Uherské Hradišče.⁵¹ Svojho kráľa sprevádzal zrejme už od jesene a mohol sa zúčastniť aj bitky pri Vyšehrade, pretože na jeseň 1420 nechal kráľ odložiť jeho spor pre účasť na vojenskej výprave.⁵² Hodnosť kapitána Uherského Hradišťa zastával najneskôr do júna 1424, keď už máme doklad, že v Uhorskom Hradišti bol kapitánom Ladislav z Ludaníc.⁵³ Okrem oboch Ladislavov vieme bezpečne, že nejaký čas – určite aspoň v roku 1422, sa v meste nachádzali aj Štefan a Juraj z Rozhanoviec.⁵⁴

Okrem rôznych povinností, budovania opevnení, obrany a snád aj ofenzívy proti revolúcii, musel kráľ Žigmund myslieť aj na to, aby po (ešte nie definitívnej) strate Čiech neprišiel aj o Moravu. Tento celok bol husitským hnutím zasiahnutý po Čechách z krajín českej Koruny najviac. Husitstvo tu bolo zakorenené predovšetkým v radoch šľachty, a to tak vysokej (panstva), ako aj nižšej. Hrozilo preto reálne nebezpečenstvo, že iskra odporu prenikne z Čiech aj sem. Keďže po bitke pri Vyšehrade začali od Žigmunda pozvoľna odpadávať kališnícki šľachtici, nedalo sa niečo podobné vylúčiť ani tu. Avšak najdôležitejším rozdielom medzi českým a moravským husitizmom boli mestá; kým v Čechách boli mestá baštou revolúcie, na Morave boli z väčšej časti nemecké (najmä veľké mestá ako Brno, Olomouc, Jihlava, Znojmo),

⁴⁸Potvrzuje to listina vydaná pre bratov Štefana a Juraja z Rozhanoviec: DL 12 190; CDH X 7, Ab anno 1429 – 1437, Studio et Opera G. FEJÉR, Budaë 1843, n. 53, s. 190-196; „*præfatus Stephanus, filius prædicti condam Comitiss Simonis, nullo pecuniali nostro regio adminiculo stipendiatus, sed in propriis suis sumptibus et expensis, cum copiosa suorum et dicti Georgii fratris sui familiarium comitiua...*“

⁴⁹Archiv český, čili staré písemné památky české i moravské, z archivův domácích i cizích sebral a vydal F. Palacký, díl šestý, v Praze 1872, n. 7, s. 402-403.

⁵⁰*Hazai okmánytár (Codex diplomaticus patrius)*, II. kötet, Országfejedelmi okmányok, kiadja NAGY I., PÁUR I., RÁTH K. ÉS VÉGHÉLY D., Győrött 1865, n. 146, s. 226-227; ZsO VIII, n. 513, s. 156: „...in custodia seu conservacione nostre civitatis Hradistya in partibus Moravie laudabiliter exhibitis et impensis studuit complacere.“

⁵¹DL 66 563; *A Blagay-család oklevéltára*, szerk. THALÓCZY, L. ÉS BARABÁS, S., n. 146, s. 264: „*Hiis denique proxime elapsis temporibus, dum in regno nostro Bohemie hereticorum innumerabilis pullulasset multitudo, nos pro eorum exstirpacione congregato valido exercitu ad ipsum regnum nostrum Bohemie potenter progressi fuissimus, peragratisque cunctis ipsius regno nostri partibus ad propria tandem feliciter remeassemus, in ipso reditus nostri precinctu ipsum Ladislaum, quem nobis eximie strenuitatis audacia iam dudum commendaverat, in derictorem, moderatorem et generalem capitaneum gentium nostrarum et oppidi nostri Hradischye terre nostre Moravie...*“

⁵²ZsO VII, n. 2306, s. 524.

⁵³DL 11 526.

⁵⁴Potvrzuje to DL 12 190; CDH X 7, n. 53, s. 190-196.

a to ich udržalo na silne katolíckych pozíciách. Menšie moravské mestá, kde nemecký element nebol taký silný, zase nemohli hrať takú dôležitú úlohu.⁵⁵

Jedným z cieľov, ako mohol Žigmund upokojiť situáciu aspoň na Morave, bolo vymenovanie nového krajinského kapitána, čo bol po zrušení markgrófskej hodnosti po smrti Jošta v roku 1411 najdôležitejší úrad v krajine. Stal sa ním Viliam z Pernštejna, ktorý mal tú prednosť, že patrili medzi kališnické krídlo šľachty, ale zároveň to bol človek veľkej prestíže a schopný kompromisu.⁵⁶ Bol to súčasne ďalší signál pre všetkých (napríklad aj pre uhorských šľachticov!), že minimálne s niektorými heretikmi sa za určitých okolností môže jednať. Žigmund sa dokonca v polovici apríla stretol aj s najväznejším predstaviteľom moravských husitov, Petrom Strážnickým z Kravař, ktorý mu po predchádzajúcej zrade odprisahal opäť vernosť.⁵⁷

Zmierovanie sa s kališnickou moravskou šľachtou zrejme sledovalo aj ten cieľ, aby nedošlo na jednej strane k spojeniu českých a moravských husitov, ale na druhej strane – tak ako v Čechách – aj radikálnych a umiernených husitov na Morave. Už na prelome rokov 1420 a 1421 vznikla na Morave obdoba juhočeského Tábora – Nedakonice. Jeho zrod a napojenie na český radikálny prúd husitizmu, však nie je dostatočne objasnený. Na jeho čele stáli dvaja kňazi, zrejme blízki českému táborskému hnutiu: Fridrich (Bedřich) zo Strážnice a Tomáš z Vizovic. Asi už v polovici januára 1421 sa moravskí „táborití“ vyznamenali útokom na cisterciácky kláštor vo Velehrade.⁵⁸ Z iniciatívy olomouckého biskupa Jána Železného proti Nedakoniciam neúspešne vytiahli moravské a rakúske jednotky a neskôr sa podľa svedectva Vavřince o to isté s podobným výsledkom pokúsili aj Uhri.⁵⁹ Z nejakého dôvodu však o komunite neskôr už nepočujeme; buď zanikla, alebo sa presťahovala do mesta Uherský Ostroh, kde sa nakoniec mohla tešiť aj podpore miestnej šľachty.⁶⁰

Veľkým šťastím pre katolícku časť Moravy bolo, že sa husitské zväzy v Čechách rozhodli na Časlavskom sneme neprenášať vojenské operácie na Moravu.⁶¹ Žigmundovi verné mestá sa tak vyhli veľkému nebezpečenstvu. Uhorský kráľ však aj tak nemienil ostávať na Morave. Už 15. mája bol v Trenčine⁶² a na Moravu sa mal vrátiť až v súvislosti s druhou krížovou výpravou.

Druhý pokus o pokorenie kacírskych Čiech tentoraz nebol Žigmundovou iniciatívou. Uhorský kráľ riešil problémy v Sedmohradsku, kde sa sústredil na boj proti Turkom. K ťaženiu dali podnet predstavitelia katolíckej cirkvi a niektoré ríšske kniežatá. Žigmund síce sľúbil, že sa k výprave pripojí, no svoje slovo nedodrжал v tom zmysle, v akom to požadovali iniciátori výpravy. Žigmund nechal zvolať moravské vojsko na 4. septembra 1421 do Strážnice⁶³ v čase, keď demoralizované ríšske jednotky opúšťali Čechy po neúspešnom a nezmyselnom obliehaní Žatca.

Žigmunda mohli zdržať okolnosti, no tiež nemusel mať záujem na tom, aby na porážke českých husitov mali hlavný podiel jeho spojenci z ríše, s ktorými v tomto období nemal príliš dobré vzťahy.⁶⁴ Zdá sa, že ho viac zaujímala účasť jeho korunných krajín. Dňa 18. mája 1421

⁵⁵Národnostné pomery v Čechách a na Morave v súvislosti s mestami prehľadne popísal ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce I*, s. 352-370.

⁵⁶VÁLKA, J.: *Morava roku 1421*, s. 15.

⁵⁷Tamže.

⁵⁸So zrejme zlým chronologickým určením sa udalosť cituje z *Vavřince z Březové kronika husitská*, FRB V, s. 473. Por. tiež FIALOVÁ, V.: Tábor moravských husitů v Nedakonicích. In: *Časopis Moravského musea v Brně. Acta Musei Moraviae, vědy společenské* 37 (1952), s. 346-360; VÁLKA, J.: *Morava roku 1421*, s. 11-13.

⁵⁹Vavřince z Březové kronika husitská, FRB V, s. 473.

⁶⁰Vavřinec o presťahovaní tábora nevie. K druhej možnosti por. VÁLKA, J.: *Morava roku 1421*, s. 13.

⁶¹Tamže, s. 17.

⁶²*Segédletek* 1, s. 108.

⁶³VÁLKA, J.: *Morava roku 1421*, s. 13.

⁶⁴Prehľadne napr. KAVKA, F.: *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 97-108. P. Čornej poukazuje na fakt, že ani po uzavretí prímeria s Turkami sa Žigmund príliš neponáhľal do Čiech. ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, s. 303. K Žigmundovým ťažkostiam v ríši po rozpade prvej krížovej výpravy por. ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce III. Kronika válečných let*. Praha 1993, s. 98-99.

v Trenčíne vyzval hornolužické Šestimestie (Budyšín, Zhorelec, Žitava, Luban, Lobaw a Kaménica), aby tiahli do poľa.⁶⁵ Následne 9. júna napísal sliezkym mestám Vratislav, Šroda Śląska (Neumarkt) a Namysłow (Namslau), že sa potešil správam o zhromažďovaní vojsk.⁶⁶ V Bratislave potom pokračovali rokovania jednak so sliezkymi vojvodami a zároveň aj s rakúskym vojvodom Albrechtom, ktorý sa mal stať Žigmundovým zaťom.⁶⁷

Zdá sa, že uhorské vojsko sa pripravovalo proti husitom dlhší čas. Prvý ohlas z domácich uhorských prameňov o tom, že sa chystá vojsko proti Čechom, pochádza z listiny z 24. augusta 1421, ktorou sa zastavili všetky súdne procesy Petra a Ladislava zo Szentléleku, pretože sa chystajú s temešským županom Pipom z Ozory do Čiech.⁶⁸ Ďalšie zmienky sa nachádzajú v listinách do 25. septembra.⁶⁹

Podobne ako uhorské vojsko, ani sám Žigmund sa do Čiech veľmi neponáhlal. Na prelome augusta a septembra sa Žigmund nachádzal v Budíne, 16. – 21. septembra zase v Trnave, od 23. septembra je však doložený jeho pobyt v Bratislave.⁷⁰ Práve tu sa uzavrela konečná dohoda medzi Luxemburgovcom a Habsburgovcom, na základe ktorej sa Žigmundova dcéra Alžbeta stala Albrechtovou manželkou. Albrecht od uhorského a českého kráľa získal mestá České Budějovice, Jihlava, Jemnice, Znojmo a Pohořelice a za vojenskú službu mal dostať 200 000 zlatých.⁷¹ Okrem toho 4. októbra Žigmund splnomocnil rakúskeho vojvodu k úplnému omilosteniu tých husitov, ktorí sa budú kajať a vrátiť sa do lona cirkvi.⁷²

Na Moravu šiel Žigmund cez Trenčín, kde sa nachádzal 8. – 16. októbra.⁷³ 18. októbra bol Žigmund v Brumove na východnej Morave, odkiaľ napísal list mestu Cheb. Vysvitá z neho, že od nich dostal správy o tom, ako sa rozišlo vojsko kurfirstov a opustilo Čechy a obyvatelia Chebu chceli vedieť, či sa Žigmund teraz pustí do Čiech. Žigmund im odpovedal, že už pred viacerými týždňami boli pri Olomouci Pipa z Ozory, ďalší nemenovaní uhorskí páni a olomoucký biskup Ján Železný. Na ďalší deň chce bezodkladne poslať na Moravu ďalšie sily, keďže v ten deň alebo na druhý deň majú prísť ešte viacerí páni z Uhorska, a potom tiahnuť s božou pomocou do Čiech. Nemali by sa teda báť, že kurfirsti opustili Čechy, pretože vojsko z Uhorska je veľké a príde ešte aj Albrecht a sliezske kniežatá.⁷⁴ Pipa z Ozory sa po svojom príchode na Moravu zameral predovšetkým na plienenie majetkov Petra Strážnického z Kravař a Haška z Valdštejna.

O spomínaných posilách z Uhorska sa zrejme dozvedeli aj moravskí husiti v Uherskom Ostrohu. Z Uherského Brodu Žigmund v liste z 20. októbra Albrechtovi totiž napísal, že husiti zo Strážnice a z Uherského Ostrohu sa zhromaždili a počas noci napadli Žigmundove sily. Husiti síce získali bojové pole, ale straty na strane Uhrov údajne veľké neboli, a to ani na životoch, ani na pušnom prachu a vozoch.⁷⁵ O týchto bojoch informuje aj Vavrinc z Březovej,⁷⁶ no ešte lepšie

⁶⁵*Scriptores rerum Silesiacarum VI*, Geschichtsquellen der Hussitenkriege, herausgegeben von COLMAR GRÜNHAGEN, Breslau 1871, n. 4, s. 3.

⁶⁶*Scrip. rer. Siles. VI*, hrsg. von C. GRÜNHAGEN, n. 7, s. 5; *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges, vom Jahre 1419 an., I*, gesammelt und herausgegeben von F. PALACKÝ, Prag 1873, n. 114, s. 117-118.

⁶⁷Tieto informácie poslalo 20. júna mesto Norimberg Ulmu; por. UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 122, s. 125-126.

⁶⁸DL 43 510; ZsO VIII, n. 887, s. 262.

⁶⁹ZsO VIII, n. 887, 923, 927, 936, 949, 951, 957, 1005, s. 262, 270-272, 275-276, 278, 307.

⁷⁰*Segédletek I*, s. 109.

⁷¹CDH X 6, n. 144, s. 409-414 z 28. septembra 1421.

⁷²CDH X 6, n. 155, s. 414-415.

⁷³*Segédletek I*, s. 109.

⁷⁴UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 151, s. 162-163; ZsO VIII, n. 1062, s. 324. Sliezske vojská už medzitým do Čiech vpadli (13. októbra) a nenašli tam, pochopiteľne, nijaké Žigmundove jednotky.

⁷⁵DL 48 106: „...also haben sich die hussen neamleich des von Straznicz vnd Hasken von Ostrow volk gesamet vnd haben die vnsern vbernacht vberuallen, doch hat got der almechtig den vnsern geholffen, daz wir der vnsern wenig verloren haben vnd daz sy das velde behalten haben, was aber der hussen gewest ist, die sint all erslagen ausgenommen die entrunnen sind vnd ob deiner lieb yemant anders fürpringen wurde, das wellest nicht gelauben, sunder vns ist da ettwas schaden geschehen an Puluer vnd an ettleichen weagen, das wir vns klain scheaczen, aber wir ziehen dennoch für vns vnd wir wellen vnsern sachen nachgeen gen vnsern veindten den hussen, als wir nü angeungen haben.“ Por. tiež ZsO VIII, n. 1070, s. 325-326.

⁷⁶Vavrinc z Březové kronika husitská, FRB V, s. 526.

nás informuje darovacia listina pre Ladislava z Blagaja, ktorá sa s najväčšou pravdepodobnosťou viaže práve k tomuto obdobiu. Podľa listiny sa zhromaždilo niekoľko heretikov, ktorí mali v úmysle napadnúť pod vedením dvoch kapitánov uhorskej hranice, čo sa im však nepodarilo utajiť pred Ladislavom z Blagaja. Ten so svojimi vojakmi proti nim vytiahol a prišiel za nimi do akéhosi tábora pred hradom Uherský Ostroh (*Oztro*). V bitke sa potom Ladislav stretol s jedným z kapitánov a prišiel sice v boji o svoje ľavé oko, no nakoniec „heretika“⁷⁷ porazil. Ladislav potom údajne získal veľkú korisť a vrátil sa s množstvom zajatcov.⁷⁸

Na základe týchto prameňov sa teda môžeme pokúsiť rekonštruovať udalosť nasledovne: husiti z Ostrohu zaútočili na uhorské jednotky. Nevieme síce presne, kde ležalo bojové pole, zdá sa však, že niekde medzi Brodom a Ostrohom. Vyzerá to tak, že husiti neboli príliš úspešní a stiahli sa naspäť. Za husitmi sa potom vydali uhorské jednotky z Hradišťa pod velením Ladislava z Blagaja, a tí ich dostihli pred mestom, kde sa nakoniec odohrala bitka.

O tom, že listinu pre Ladislava z Blagaja treba spájať práve s jeseňou 1421, svedčí najmä spomínaný pokus o útok proti Uhorsku. Ako sme spomenuli, z Uhorska mali Žigmundovi prísť posily. Hoci donačná listina hovorí o tom, že „heretici“ chceli v Uhorsku plieniť, ich úmyslom bolo zrejme skôr pokúsiť sa prekvapíť uhorské jednotky chystajúce sa práve na Moravu. Takúto rekonštrukciu podporuje aj Žigmundov list trenčianskemu kastelánovi Mikulášovi z Perína z 11. marca 1422, v ktorom sa spomína povinnosť trenčianskych hostí a mešťanov starať sa o obranu Trenčína proti viklefishom.⁷⁹ Tento list bol napísaný po návrate Žigmunda z neúspešnej 2. krížovej výpravy a k spomínanému nariadeniu muselo dôjsť teda niekedy pred ňou. Do úvahy prichádza najmä jeseň 1421, keď skutočne mohlo dôjsť k ohrozeniu uhorského pohraničia.

17. novembra sa konalo krajinské zhromaždenie v Brne, ktoré nechal Žigmund obsadiť uhorskými a „tatárskymi“ (kronikár Vavrinec nimi myslel akiste kumánsku jazdu) vojakmi, ktorí boli inak údajne z väčšej časti neozbrojení. Napokon moravská šľachta podľa hla Žigmundovmu nátlaku a podrobila sa mu.⁸⁰ Ondrej z Regensburgu nazval brniansku dohodu ako „*liga pro extirpacione hereticorum defensioneque catholicorum in Moravia*“, teda ligu pre vykorenenie kacírov a obranu katolíkov na Morave.⁸¹ Jednanie s predstaviteľmi šľachty v Brne sa teda nenieslo len v znamení zápasu s Čechami, ale aj v záujme obrany Moravy, a tým aj Uhorska.

Pri prechode z Moravy do Čiech sa uhorské jednotky podľa Vavrinca z Březovej obsadili mesto Polička a mali tam zabiť 1 301 ľudí oboch pohlaví. Keď tento údaj videl prekladateľ jeho kroniky do českého jazyka (niekedy koncom 15. storočia), zdal sa mu tento údaj natoľko nepravdepodobný, že udal radšej len 130 ľudí.⁸² Ukázalo sa, že na dobytí mesta mali zrejme

⁷⁷Snád' ide skutočne o Tomáša z Vizovic, jedného zo zakladateľov Nedakoníc, ktorý sa v roku 1421 stráca z dejín. FIALOVÁ, V.: *Tábor moravských husitů v Nedakunicich*, s. 356.

⁷⁸DL 66 563; *A Blagay-család oklevéltára*, szerk. THALÓCZY L. ÉS BARABÁS S., n. 146, s. 264-265: „...unde prefati heretici nostrum ab inde presentientes discessum, congregatis non paucis hostibus, sub conductu quorundam duorum capitaneorum hostili insultu ipsos fines nostros ausi sunt subintrare igne gladioque vastaturi, sed non latuit eundem Ladislaum eorum temeraria presumptio in capita ipsorum dampnabiliter postmodum retorta, procedit siquidem ipse Ladislaus eis obviam et in campo quodam ante castrum nostrum Oztro occurit cum gentibus suis, ubi aciebus hinc inde ordinatis ipse Ladislaus uti quietis impatiens contra alterum capitaneorum predictorum in potenti virtute primus lanceam suam dirigere molitus est, sed et ipse capitaneus exadverso lanceam contra ipsam Ladislaum vibravit vehementer, sicque in maximo equorum impetu pariter congregiuntur et atrocibus lancearum ictibus se se impetunt; quamquam a[utem] ipso congressu [sepe] nominatus Ladislaus ex ictu lancee eiusdem heretici oculo suo sinistro orbatus est, idem tamen hereticus ultione divina ictu lancee ipsius Ladislai, ruptis cunctis ferramentis armorum, transfossus et penetratus in pectore ac ab equo in terram preceps deiectus in confusionem predictorum hereticorum illico interiit...“

⁷⁹MOL, *Diplomatikai fényképgyűjtemény* 280 017.

⁸⁰Vavrinca z Březové *kronika husitská*, FRB V, s. 526-527.

⁸¹*Chronica Husitarum*, c. 22, *Quellen und Erörterungen zur bayerischen und deutschen Geschichte*, neue Folge, erster Band, Andreas von Regensburg, Sämtliche Werke, herausgegeben von G. LEIDINGER, München 1903, s. 372.

⁸²Vavrinca z Březové *kronika husitská*, FRB V, s. 528; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce III*, s. 109.

určitý podiel aj niektorí jeho obyvatelia, ktorí za odmenu desiatich kôp grošov mesto zradili. Uhorské „besnenie“ sa na základe správ husitských kronikárov nemusí brať ako jednoznačný fakt,⁸³ no zdá sa, že existuje ešte jeden prameň dokresľujúci vtedajšie udalosti. Môže ním byť darovacia listina pre šľachticov Štefana a Juraja z Rozhanoviec z januára 1430. Podľa nej sa Štefan a Juraj výraznou mierou zaslúžili o znovuzískanie kráľovského mesta „*Deuiczka*“, obsadeného „heretikmi“, čiže Žigmundovými nepriateľmi. Je pravda, že „*Deuiczka*“ nie je zaužívaným názvom pre Poličky. Iné kráľovské mesto v Čechách v tejto dobe však zrejme neprichádza do úvahy, rovnako ani stotožnenie s neďalekým Jevíčkom, ktoré leží na Morave. Štefan a Juraj sa tu označujú ako velitelia vojska (*primipili, seu ductores praetacti exercitus nostri*), nezabúda sa na straty medzi ich rodinnými príslušníkmi. Mesto bolo údajne zničené a po jeho dobytí boli všetci kráľovi nepriatelia vyhnaní. Z listiny vyplýva jasne, že mesto bolo dobyté cestou do Čiech, pretože len o niečo ďalej sa spomína ich cesta späť.⁸⁴ Na rozdiel od diktie listiny aj správy Vavrinca z Březovej však v skutočnosti zrejme Žigmundovo ťaženie nebolo pre Poličky až takou katastrofou.⁸⁵

Aj ďalší postup bol údajne spojený s bezuzdným plienením Žigmundových ľudí.⁸⁶ Kráľ odtiaľ smeroval na Kutnej Hory, ktorá bola síce oficiálne na strane husitov, no vzhľadom na prevahu jej nemeckého a katolíckeho obyvateľstva, prakticky všetci vedeli, ako sa asi budú „brániť“ proti Žigmundovi. Aj preto sa pred Kutnú Horu dostavil Ján Žižka so svojim vojskom. 21. decembra obe strany pred mestom zviedli boj, počas ktorého časť kráľovho vojska vnikla do mesta, ktoré sa tak z husitského satelitu zmenilo na baštu katolíkov. Husiti preto takticky ustúpili. Počas represálií, keď zabili množstvo prívržencov kalicha, zhodili z kostolnej veže akéhosi kňaza Mateja Slováka.⁸⁷

Žigmundovo vojsko v Kutnej Hore a v jej okolí prečkalo vianočné sviatky a zotrvalo tam, kým sa 6. januára nedozvedeli o príchode Žižkovho vojska. Žigmund na husitské vojsko nečakal a vytiahol smerom k Jihlave. Keďže sa Žižkov postup nepodarilo zastaviť, vojsko sa rozdelilo. Sám panovník sa s časťou vojska, ktoré zdecimoval ťažký prechod cez Sázavu, dostal do Jihlavy. Druhá časť ostala v Nemeckom Brode, kde ich však čakala od husitov krutá porážka.

⁸³Spochybnuje ho ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce III*, s. 108-109.

⁸⁴DL 12 190; CDH X 7, n. 53, s. 190-196. Na ceste späť sa im údajne podarilo získať dva nemenované hrady držané husitmi. Charakteristický je tendenčný ráz listiny a opisovaných udalostí: „*feliciter ad propria reuertentibus*“, čo však nemožno povedať o žiadnom Žigmundovom návrate z Čiech.

Zaradenie udalostí opisovaných v listine do druhej polovice roka 1421 nie je bezproblémové. 19. januára 1430 dostávajú však šľachtici taktiež dar od kráľa (DL 12 187), kde sa podobne spomínajú zásluhy Štefana a Juraja z Rozhanoviec, avšak tu sa píše o udalostiach okolo Prahy. V listine sa hovorí o zovretí Prahy („*Dum tandem civitatem nostram Pragensem quam prefati heretici hwsite Bohemi sibi temere vendicatam gubernabant expugnaturi circumvallatam obsideramus...*“), takže sa nepochybne vzťahuje k prvej krížovej výprave v lete 1420. V skoršej listine z 5. októbra 1421 (DL 11 145; ZsO VIII, n. 1037, s. 318) sa zase spomínajú boje pri Nymburku, išlo teda o druhé ťaženie uhorského vojska proti husitom z jesene 1420.

Pokiaľ by spomínaná listina (DL 12 190) opisovala ťaženie do Čiech na jeseň 1420, bolo by zvláštne, prečo by sa tieto zásluhy nespomenuli v listine DL 11 145. S prihliadnutím na tendenčnosť listiny a evidentné prekrútenie udalostí, sa zdá, že s najväčšou pravdepodobnosťou ide o ťaženie druhej krížovej výpravy.

Ešte problematickejšie je spojiť mesto „*Deuiczka*“ s konkrétnou lokalitou. Takouto lokalitou by mohli byť Děvičky, ide však o hrad, ktorý sa navyše nachádza na Morave, kým „*Deuiczka*“ v listine je mesto v Čechách. Podobne problematický je prípad moravského mesta Jevíčko, západne od Olomouca.

Do úvahy prichádza aj možnosť, že udalosti spísané v listine sa týkali Jevíčka, alebo Děvičiek, nepodarilo sa nám však nájsť nijaký doklad, ktorý by potvrdzoval boje o mesto Jevíčko alebo hrad Děvičky. Pri vydaní listiny sa určite vyskytla chyba, je však otázka, či táto chyba spočíva v lokalizovaní „*Deuiczky*“, alebo v skomolení názvu mesta. Vzhľadom k osemročnému časovému odstupu možno pripustiť obe možnosti. Ak sa udalosti týkali skutočne ťaženia počas 2. krížovej výpravy, je stotožnenie s Poličkou najpravdepodobnejšie.

⁸⁵ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce III*, s. 109.

⁸⁶Vavrincovu správu potvrdzuje aj list Norimberčanov mestu Frankfurt, v ktorom píše, že „*auch von den Vngern etwas vast da geplündert*“. UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 162, s. 176.

⁸⁷Vavrinca z Březové kronika husitská, FRB V, s. 533.

Táto porážka bola pre Žigmunda veľkou katastrofou. Jedni z tých, ktorí si zachránili život, boli familiári nitrianskeho župana Petra Forgáča z Gýmešu, Mikuláš z Lefantoviec (*de Elephant*), Pavol a Tomáš zo Stredy (*de Zeredahely*), Ján a Juraj zo Žabokriek (*Sabokrethy*) a Ladislav z Viesky (*de Somszeg*). 16. januára 1422 Žigmund z Uherského Hradišťa Petrovi Forgáčovi napísal, aby zbral ich majetky, keďže opustili kráľovské vojsko.⁸⁸ Dôležitejšie ako údajná sympatia týchto familiárov voči husitom⁸⁹ je, že účastník výpravy Peter Forgáč bol už, ako vyplýva z listu, mimo kráľovho vojska, zrejme v Uhorsku. Že sa uhorskí vojaci pomerne rýchlo dostali domov, vyplýva aj zo sťažnosti na Ladislava z Bíne, vracajúceho sa z výpravy proti husitom, pričom na územie Ostrihomskej stolice prišiel niekedy pred 5. februárom.⁹⁰ Naopak, niektorí sa do Uhorska nevrátili – bol to zrejme prípad bratov Štefana a Juraja z Rozhanoviec, ktorí ostali slúžiť v Uherskom Hradišti.⁹¹

Najprv vlastne ani nikto nevedel, či Žigmund pôjde do Uhorska, alebo ostane na Morave. Žigmund tam nakoniec ostal, aby upevnil svoje tamjšie pozície.⁹² Umožnila mu to situácia v Čechách, kde sa víťazi nad druhou krížovou výpravou začali zaoberať problémami vo vlastných radoch. Jedným z ľudí, na ktorých Žigmund v tomto období spoliehal, bol aj kastelán na hrade Veveří Peter Kutej, s ktorým sa ešte stretieme o desať rokov neskôr pri pokuse o husitské sprisahanie v Bratislave. Dňa 22. februára 1422 kráľ poveril moravského šľachtica súdnymi právomocami proti všetkým „*kerziz ti cztyrzi kusí drzie w Czechach wznykle*“, aby mal moc popravovať a siahnúť im na majetok.⁹³ Ďalším mandátom z apríla prikázal Kutejovi, aby konfiškoval majetky husitov.⁹⁴

Už v týchto dňoch (február 1422) tiahlo na Moravu ďalšie uhorské vojsko.⁹⁵ Túto správu potvrdzujú aj uhorské pramene. Na pomoc kráľovej Morave sa chystal zrejme aj najvyšší uhorský koniarnik Mikuláš z Perína.⁹⁶ So Žigmundom sa stretol zrejme v Skalici, kam sa kráľ dostavil niekedy okolo 3. marca.⁹⁷ V tom istom meste Žigmund 11. marca vydal listinu, z ktorej vyplýva, že niekedy pred týmto dátumom bol Mikuláš z Perína vymenovaný za trenčianskeho kastelána.⁹⁸ Je zrejme, že s touto hodnosťou sa spája aj titul kapitán Považia, ktorá sa v prípade

⁸⁸Függelék, in: *A Hunt-Paznan nemzetségbeli Forgách család története*, írta BÁRTFAI SZABÓ L., Esztergom 1910, s. 676-677; ZsO IX, n. 51, s. 40-41.

⁸⁹VARSÍK, B.: *Husitské revolučné hnutie a Slovensko*. Bratislava 1965, s. 176-177, pozri aj pozn. č. 45 a 46. Varsík nesprávne opravuje datovanie Bártfai Szabóa na 12. jún 1422. V skutočnosti je správny pôvodne stanovený dátum v januári, pretože Žigmund sa v júni nachádzal v Uhorsku.

⁹⁰ZsO IX, n. 457, s. 150. Ladislav z Bíne, vracajúci sa z protihusitskej výpravy idúc s viacerými jazdcami, prišiel do dediny Pavlová (*Pald*, Ostrihomská stolica), kde spôsobil miestnym obyvateľom škody vo výške údajne až 2 000 zlatých a niektorých z nich aj zabili.

⁹¹DL 12 190; CDH X 7, n. 53, s. 190-196.

⁹²Por. VÁLKA, J.: *Počátek války o Moravu (1422 – 1423). Studie k dějinám husitské revoluce na Moravě II*. Jižní Morava 18, sv. 21, 1982, s. 49; *Segédletek 1*, s. 110.

⁹³Beilagen, in: BRETHOLZ, B.: *Die Übergabe Mährens an Herzog Albrecht V. von Österreich im Jahre 1423 (Beiträge zur Geschichte der Hussitenkriege in Mähren)*, Aus dem Archiv für österr. Geschichte (Bd. LXXX, II. Hälfte, Seite 249) separat gedruckt, Wien 1893, n. 10, s. 89; *Zbytky register králův římských a českých z let 1361 – 1480*, sebral a určil A. SEDLÁČEK, Historický archiv 39, v Praze 1914, s. 166.

⁹⁴Beilagen, in: BRETHOLZ, B.: *Die Übergabe Mährens*, n. 11, s. 90-91.

⁹⁵Hlásil to list Norimberčanov rade mesta Frankfurt z 5. februára 1422. UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 162, s. 176: „...*gross volk von Vngern vnd anderswoher kürtzlich wider zuziehen sülle*.“

⁹⁶Z 12. februára 1422: *XV. századi pápák oklevelei I. V. Márton pápa (1417 – 1431)*, kiadja LUKCSICS P., Budapest 1931, n. 452, s. 122; ZsO IX, n. 135, s. 65. Jeho brat Ladislav požiadal o povolenie odložiť púť k apoštolskej bazilike pre veľké výdavky na cestu a taktiež kvôli chystanej výprave proti husitom. Na nej sa určite chcel zúčastniť so svojim starším bratom Mikulášom.

⁹⁷*Segédletek 1*, s. 110.

⁹⁸DF 280 017. Na základe tejto listiny sa pôvodne predpokladal výpad husitov do Uhorska v roku 1421. Dôvodom bolo, že listina bola v staršej literatúre omylom datovaná do tohto roku, a hovorí sa v nej, že obyvatelia mesta mali povinnosť strážiť a chrániť svoje mesto proti husitom. Por. VARSÍK, B.: *Husitské revolučné hnutie a Slovensko*, s. 13-16.

Mikuláša z Perína prvýkrát spomína 27. apríla 1421⁹⁹ a neskôr sa s ňou stretávame až v roku 1426.¹⁰⁰

Okrem Mikuláša z Perína sa však na Moravu chystali aj srbské oddiely vedené Jurajom zo Széru (Zeer), familiárom srbského despotu, čo potvrdzuje odloženie jeho súdu z 25. februára 1425.¹⁰¹

Vojenské akcie však zatiaľ Žigmund odložil, pretože 23. marca podpísal v Mikulove mimoriadne dôležitý štátnický dokument. Albrecht dostal do správy mestá Brno (*Brunne*), Ivančice (*Eywanczicz*), Třebíč (*Trebicz*) a hrady Špilberk (*Spilberg*) a Veveří (*Eychorn*). Príjmy z týchto miest mali kryť Albrechtove náklady na vojnu na Morave, pričom Žigmund mal ponechať na Morave dovedna 1 000 kopijí, ktoré sa budú živiť na jeho náklady. Na obranu Špilberku dostal Albrecht sľúbených 800 kóp českých grošov ročne. Albrecht dostal aj právomoc menovať a meniť úradníkov vo všetkých mestách a hradoch na Morave podľa svojej vôle, s výnimkou miest, ktoré daroval Žigmund svojim Uhrom.¹⁰² Z listiny je vidieť, že kráľ Žigmund po neúspechu pri Kutnej Hore cítil ešte viac potrebu spoľahnúť sa na silného spojenca, ktorý by mohol byť vo vojne proti husitom „na plný úväzok“. Takéhoto spojenca bolo treba materiálne zabezpečiť, čo bol aj jeden z účelov mikulovskej dohody. Zároveň však neupadol ani význam uhorskej vojenskej pomoci. Uhorské posádky sú tu stanovené na 1 000 kopijí (3 000 – 5 000 osôb).

Počas jari 1422 došlo tiež k ďalšiemu pokusu o dobytie Uherského Ostrohu. Z 5. apríla je aj mandát Žigmunda pre Mikuláša Zomora a jeho syna Jána Feketeho, kde sa hovorí, ako sa husiti zhromaždili v akomsi tábore na Morave.¹⁰³ O vojenských prípravách hlási aj 1. mája mesto Most, podľa ktorého tiahne na Moravu veľké množstvo Uhrov s puškami a ďalším vybavením.¹⁰⁴ Zdá sa teda, že išlo o pomerne sľubné zhromaždenie síl, avšak netreba ich preceňovať. Správa lechnického dekana z 25. apríla hovorí o neuveriteľných 30 000 – 40 000 pešiakoch a 10 000 jazdcov.¹⁰⁵ Počet vojakov však možno triezvo odhadnúť zhruba na niekoľko tisíc.

Zaujímavé je, že vo Veselí, odkiaľ Žigmund vydal svoj mandát pre Mikuláša Zomora, bola práve aj jeho manželka Barbora.¹⁰⁶ Môže to napokon súvisieť aj s neskoršou majetkovou zaangažovanosťou Barbory na Morave.

Husitom sa podarilo prestáť obliehanie Uherského Ostrohu, no zaznamenali významné straty, keď asi sto mužov bolo pobitých a utopených, najmä zásluhou Uhrov a Kumánov.¹⁰⁷ Pri tejto bitke sa mohli vyznamenať aj šľachtici Štefan a Juraj z Rozhanoviec.¹⁰⁸ Žigmundove vojská sa zdržali v blízkosti Ostrohu niekedy do 24. apríla, keď Žigmund datuje listinu *in descensu nostro campestri ante castrum Ostrow*.¹⁰⁹

⁹⁹DL 43 499; ZsO VII, n. 452, s. 142.

¹⁰⁰*Sopron szabad királyi város története*, 1. rész, 2. kötet, Oklevelek és levelek 1407-től 1429-ig, közli HÁZI J., Sopron 1923, n. 359, s. 311.

¹⁰¹ZsO IX, ed. BORSA I. – C. TÓTH N., Budapest 2004, n. 201, s. 83-84: Juraja zo Széru bol v službách srbského despotu a „*cum gentibus eosdem(!) despoti in servitiis regalibus in regno Bohemie esset constitutus*.“

¹⁰²DF 287 520; Beilagen, in: BRETHOLZ, B.: *Die Übergabe Mährens*, n. 12, s. 91-94; *Archiv Koruny české 5. Katalog listin z let 1378 – 1437*, sepsal A. HAAS, Praha 1947, n. 297, s. 183.

¹⁰³„*in quodam Campo huius marchionatus nostri Moravie*“. DL 61 381, *HO II*, kiad. NAGY I., PÁUR I., RÁTH K. ÉS VÉGHÉLY D.n. 150, s. 232-233. Jeden z докладov o chystanej výprave proti Morave je zo začiatku marca, por. ZsO IX, n. 241, s. 93.

¹⁰⁴*Francouzská husitica I*, podává A. NEUMANN, n. 12, s. 84-85: „*vnd die Vnger süllen kurtzlich czü seinem gnaden mit grossen volke vnd mit püchsen vnd anderm gerete komen. Auch hat sein gnaden, der herczog von Osterreich, verbotschaft, daz er schyer mit seinem volk auch zü im in daz velde komen...*“

¹⁰⁵UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 177, s. 190-192. Pod dojmom tejto správy J. Válka (*Počátek války o Moravu (1422 – 1423)*, s. 52-53) podľa nášho názoru preceňuje Žigmundove sily. S väčším vojskom by Žigmund mohol bez problémov pomýšľať na nové ťaženie proti Čechám. Túto správu treba dať do súvisu s už spomenutým príchodom Mikuláša z Perína.

¹⁰⁶DL 61 381, *HO II*, kiadják NAGY I., PÁUR I., RÁTH K. ÉS VÉGHÉLY D., n. 150, s. 232-233: „*Hinc, ubi cum serenissima nostra conthorali nunc existimus...*“

¹⁰⁷*Francouzská husitica I*, podává A. NEUMANN, n. 12, s. 84-85.

¹⁰⁸DL 12 190; CDH X 7, n. 53, s. 190-196.

¹⁰⁹ZsO IX, n. 470, s. 153.

Oproti stratám z minulého roka, keď husiti prišli o pevnosti Jevišovice a Martínkov na juhozápade, si však polepšili vďaka príchodu Žigmunda Korybutoviča, litovského adepta na český trón, z Čiech. Jeho výpad proti Olomoucu síce nevyšiel, nechal však svoju posádku v Uničove na severe, čím posilnil moravských husitov.¹¹⁰ Je možné, že práve z tohto dôvodu Žigmund nechal dobýjanie Uherského Ostrohu a vyrazil proti nemu.¹¹¹ Podľa niektorých vtedajších fám však Žigmund opustil Moravu a stiahol sa do Uhorska.¹¹² Priama konfrontácia oboch Žigmundov sa však každopádne nekonala.

Počas Žigmundovho pobytu na Morave na jar 1422 došlo ešte k jednej významnej udalosti, a to k menovaniu Petra Strážnického z Kravař za moravského krajinského kapitána. Nešlo však o ústup od predchádzajúcej „protireformačnej“ politiky Žigmunda, pretože aj predchádzajúci držiteľ tejto hodnosti Viliam z Pernštejna bol umiernený husita. Peter Strážnický je v tejto funkcii prvýkrát doložený síce až 6. mája 1422,¹¹³ no jeho menovanie treba posunúť iste do doby podpisania mikulovského dohovoru medzi Žigmundom a Albrechtom.

Koncom apríla Žigmund opustil Moravu. 1. mája bol na Devíne (*Theben*), 3. – 8. mája v Bratislave.¹¹⁴ Z Varadína, kde sa konal snem s uhorskou šľachtou (*Tage*) sa chystal do ríše.¹¹⁵ Morava sa zdala byť stabilizovaná: priamo na ňu dozeral Albrecht so svojimi rakúskymi žoldniermi a pomáhali mu aj uhorské jednotky. Okrem spomenutých posádok sa jedným z dôležitých strážcov Moravy stal aj Stibor zo Stiboric mladší. 2. decembra 1422 dal v Bratislave Žigmund Stiborovi do zálohu hrady Veselí, Bzenec, Blatnička a Buchlov s dedinami, mestečko Bzenec a viac ako tri desiatky dedín, náležiacie k týmto hradom. Z listiny vyplýva, že Stibor bol na Morave už dlhší čas („*durante in terra Moraviae disturbio et gwerra*“) a Žigmund mu za jeho služby pre neho a 135 kopijí dlhoval žold za tri mesiace v hodnote 3 000 zlatých. Rovnako sa Žigmund zaviazal zaplatiť Stiborovi ďalšie výdavky spojené s opravou spomenutých hradov a ich príslušenstiev.¹¹⁶ Zdá sa teda, že Stibor prišiel niekedy začiatkom septembra na Moravu, alebo, čo je ešte pravdepodobnejšie, už tu bol skôr, no Žigmund mu nebol schopný zaplatiť za posledné tri mesiace. Druhá možnosť je hádam pravdepodobnejšia, pretože začiatkom septembra 1422 bol Žigmund v Norimbergu a k takejto dohode mohlo dôjsť skôr na našom území. Hoci o Stiborovom pohybe nevieme z tohto obdobia vôbec nič, zdá sa, že v Čechách a na Morave bol po boku Žigmunda zrejme vo všetkých konfliktoch v rokoch od roku 1420.¹¹⁷ Navyše sa Stibor v tejto dobe stal nitrianskym županom, čo mohla byť tiež odmena za služby.¹¹⁸ V jeho službách sa nachádzal Benedikt z Motešíc, nitriansky podžupan, a na Morave pôsobil vo Veselí na Morave.¹¹⁹ V Kunoviciach zase pôsobil Mikuláš zo Šimonovian, tiež zrejme v Stiborových službách.¹²⁰ Z moravských majetkov spomína Stibor vo svojom testamente z roku 1431 už len

¹¹⁰MEZNÍK, J.: *Lucemburská Morava 1310 – 1423*, Praha 1999, s. 422-423.

¹¹¹VÁLKA, J.: *Počátek války o Moravu (1422 – 1423)*, s. 53.

¹¹²*Diarium sexennale ad a. 1422*, *Sämtliche Werke*, hrsg. von G. LEIDINGER, s. 303.

¹¹³Por. MEZNÍK, J.: *Lucemburská Morava*, pozn. 48, s. 496. Autor pochybuje, že by bol Albrecht ochotný tolerovať takúto osobu na poste krajinského kapitána. Ak však Žigmund odovzdal rozsiahle právomoci svojmu zaťovi, iste by sa kapitánom na Morave nestal niekto, s kým by Albrecht nemohol spolupracovať.

¹¹⁴*Segédletek 1*, s. 111.

¹¹⁵Por. list hlohovského kniežat'a Rumpolda Šestimestiu z 23. júna 1422: UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 196, s. 215.

¹¹⁶WENZEL G.: *Stibor vajda. Életrajzi tanulmány*, in: *Értékesek a történelmi tudományok köréből 4*, szerkeszti FRANKÓI V., Budapest 1875, s. 174-175. Tento záloh sa nezachoval v moravských registroch.

¹¹⁷DVOŘÁKOVÁ, D.: *Rytier a jeho král*, s. 379 a 492.

¹¹⁸Tamže, s. 379; ENGEL P.: *Magyarország világi archontológiája 1301 – 1457 I*. Budapest 1996, s. 161.

¹¹⁹SZERÉMI – ERNYEI J.: *A Majthényiak és a felvidék. Történelmi és genealogiai tanulmány*, I. kötet. Budapest 1913, s. 154.

¹²⁰Tamže, s. 157; CDH X 6, n. 138, s. 370-371; ZsO VIII, n. 509, s. 155, kde sa spomínajú ako familiári nitrianskeho biskupa Hynka. Neskôr dostali na príhovor Stibora zo Stiboric od Žigmunda povolenie dobudovať svoj hrádok v Šimonovianoch. Por. tiež DVOŘÁKOVÁ, D.: *Rytier a jeho král*, s. 483.

mestečko Bzenec zálohované kniežatovi Fridrichovi z Ruska a hrad Buchlov držaný Divom z Lulča („*quod tenet a nobis Dywa de Lilcze*“).¹²¹

Pre ďalšie obdobie pobytu uhorských posádok na Morave je príznačná absencia prameňov. Klesá počet donácií uhorským vojakom a čím viac sa približujeme prvej výprave husitov do Uhorska v roku 1428, tým menej vieme o aktivite uhorských jednotiek na Morave.

Veľká hrozba pre kráľovskú stranu prišla v júni 1423, keď pražskí husiti uskutočnili výpravu na Moravu. Hoci sa útočníkom podarilo dosiahnuť dôležité úspechy, museli sa z Moravy vrátiť pre šokujúcu správu, že Ján Žižka, ktorý sa v tejto dobe odtrhol od táborského zväzu a chystal sa vybudovať svoj vlastný, obsadil mesto Hradec Králové, do tej doby náležiacie Pražanom.¹²² Napriek vnútorným konfliktom medzi jednotlivými husitskými stranami si katolícka časť Moravy nemohla vydýchnuť. V nedokončenej výprave Pražanov pokračoval v lete Ján Žižka.¹²³

S pražskou výpravou na Moravu a udalosťami v Čechách nepochybne súvisela aj akcia Bratislavčanov. Tí zo Žigmundovej iniciatívy vyslali 11. júla posla Petra Kirmheyna, aby získal informácie o dianí v Čechách a na Morave od českobudějovického kapitána Leopolda z Krajku, českého šľachtica Viliama zo Šumberka, Hartunga z Kluxu a od brnianskej mestskej rady.¹²⁴ Dosiaľ najväčší rozkol medzi radikálnymi a umiernenými husitmi iste vyvolal u protivníkov pražských artikulov veľkú nádej a oprávnené vzbudil aj veľkú pozornosť.

Na jeseň Žigmund dovŕšil odovzdanie Moravy do rúk Albrechta, keď ho povýšil do hodnosti moravského markgrófa. Poslednými prerokovávanými podrobnosťami zmluvy bola s najväčšou pravdepodobnosťou otázka území a celkov, ktoré budú vyňaté spod markgrófskej pôsobnosti. V zásade samozrejme bolo vyňatie území opavského vojvodu a olomouckého biskupa. Problém bol len v hradoch, ktoré mal priamo kontrolovať Žigmund. V prvom koncepte dohody¹²⁵ sa táto výnimka vzťahovala na mestá Uherské Hradišče (*Redisch*) a Uherský Brod (*Ungrisch Brod*), hrady Veselí (*Wessels*), Hodonín (*Goding*), Bzenec (*Bisencz*), Buchlov (*Buchlow*), Střílky (*Ztelka*), Orlovice (*Orlowicz*), Cimburk (*Czimburg*), pričom tieto mestá, pevnosti a hrady s ich príslušenstvom ohraničujú rieky Bečva (*Weczwa*), Morava (*Marich*) a Haná (*Hana*).¹²⁶ Týmto sa mal vlastne trochu pozmeniť rozsah hradov, ktoré ovládal Stibor zo Stiboríc. V zmiernenom koncepte sa však nič nehovorí o uhorských posádkach. Nakoniec podľa znenia dohody ostali pod priamou Žigmundovou právomocou len hrady Brumov a Světlov.¹²⁷ Znamená to, že oproti pôvodnému konceptu hrady ako Veselí či Buchlov ostali naďalej v držbe Stibora zo Stiboríc, znížil sa však zrejme dosah uhorského kráľa na túto držbu. V Stiborovom závete sa píše, že na hrad Buchlov vlastní listiny od kráľa.¹²⁸ Pôvodný koncept dohody však zrejme dokladá miesta pokryté uhorskými vojakmi.

¹²¹WENZEL G.: *Stibor vajda*, s. 194.

¹²²ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce III*, Praha 1993, s. 139-140.

¹²³Tamže, s. 142.

¹²⁴Archív mesta Bratislavy, č. 961-964.

¹²⁵Publikované v Beilagen, in: BRETHOLZ, B.: *Die Übergabe Mährens*, n. 15, s. 97-98. Listina je publikovaná z ríšskej registratúrnej knihy, nie z originálu. Vydavateľ tejto listiny ju v listinári nesprávne datuje do roku 1422, kým v texte (BRETHOLZ, B.: *Die Übergabe Mährens*, s. 54.) správne do roku 1423. Prvý dátum neprichádza do úvahy, pretože Žigmund sa začiatkom februára 1422 nachádzal v Brne (UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 161 a 164, s. 174-175 a 177; AMB, č. 948), kým listina je datovaná v Kitsee (zu Koczsee).

¹²⁶Ako „faktické pripojenie k Uhorsku“ zrejme nie celkom oprávnené interpretuje VÁLKA, J.: *Počátek války o Moravu (1422 – 1423)*, s. 62. Ak sa na spomínanom území nachádzalo väčšie množstvo uhorských vojakov, bola kontrola tohto územia podstatnou otázkou.

¹²⁷Beilagen, in: BRETHOLZ, B.: *Die Übergabe Mährens*, n. 16, s. 98-101; *Archiv Koruny české V*, sepsal A. HAAS, n. 309, s. 191.

¹²⁸WENZEL G.: *Stibor vajda*, s. 194: „*Et illud Castrum Ostrow tenemus ab Illustri Principe domino Alberto Duce Austrie Marchioneque Morauię (...) Item castrum nostrum Buchlow (...) super illud Castrum habemus litteras Regie Maiestatis. (...) Item castrum Hodonyn (...) super illud Castrum habemus litteras domini Ducis Austrie; est vna littera super Ostrow et Hodonyn, in qua summa illa tenemus.*“

Od tohto okamihu aj Uhri pôsobiaci na Morave spadali pod právomoc nového moravského markgrófa. Zaujímavým prípadom bol Uherský Ostroh. Od posledného uhorského pokusu o jeho dobytie o ňom nič nepočuť. V roku 1424 dal Žigmund Albrechtovi plnú moc, aby tento majetok odňal Haškovi z Valdštejna.¹²⁹ Dôvodom tohto kroku bolo zrejme to, že mal byť Ostroh odovzdaný Stiborovi zo Stiboric. Doklad o Albrechtovej donácii pre Stibora máme síce až z roku 1431,¹³⁰ no zdá sa, že k udeleniu Uherského Ostrohu spolu s hradom Hodonín Stiborovi došlo tesne po odňatí Ostrohu od Haška. Donáciu pre Ostroh a Hodonín udelil Albrecht („*est vna litera super Ostrow et Hodonyn*“), ale určite zo Žigmundovej iniciatívy. Je teda zrejme, že sa katolíckej strane podarilo od husitov získať Ostroh. V roku 1431 držal knieža Fridrich z Ruska Ostroh (a aj Bzenec) v zálohe od Stibora.¹³¹

Otázka je, čo sa týmito dohodami zmenilo pre uhorskú posádku v Uherskom Hradišti. Tá tam samozrejme ostala aj naďalej, no teraz bola priamo podriadená Albrechtovi. S Albrechtovým menovaním do hodnosti markgrófa súvisí možno aj zmena na poste kapitána Uherského Hradišťa. Práve 25. januára 1424 totiž dostal Ladislav z Blagaja svoju odmenu za služby v Čechách a na Morave.¹³² Vyzerá to teda tak, že niekedy predtým skončil v Hradišti a na jeho miesto nastúpil Ladislav z Ludanic. Dôvody tejto výmeny sa dajú odhadnúť len ťažko. Rod Blagajovcov bol určite vyššie postavený ako rod Ludanických¹³³ – v Záhrebskej stolici vlastnil niekoľko hradov. Spomedzi uhorských veľmožov zo Žigmundovho okolia by pritom nebol problém nájsť významnejšieho šľachticu, ktorý by sa hodil k takejto hodnosti. Ladislav z Ludanic bol zrejme v správny čas na správnom mieste, prípadne mohol byť prijateľnejším z hľadiska finančných možností Žigmunda alebo Albrechta, keďže žold sa stanovoval vzájomnou dohodou medzi oboma stranami. Je ale rovnako dobre možné, že významný šľachtic z južnej časti Uhorska mohol byť užitočnejší ako záloha proti Turkom.

Odovzdanie Moravy Albrechtovi vyvolalo veľkú nespokojnosť u českých husitov. Pre Žigmunda to však znamenalo definitívne zaangažovanie svojho záť'a do protihusitských vojen; sám sa tak mohol venovať iným povinnostiam, ktorých mal ako uhorský a rímsky kráľ viac než dosť. Rovnako sa pre Uhorsko na niekoľko nasledujúcich rokov zmenšila vojnová záť'až.

V období, keď došlo k definitívnemu odovzdaniu Moravy Albrechtovi, bolo markgrófstvo v zásade rozdelené na dva tábory: na kráľovskú stranu na čele s Albrechtom a olomouckým biskupstvom a na oblasti ovládané šľachtou, sympatizujúcou s husitami.¹³⁴ Hoci vojenské akcie určite neprebíhali podľa panovníkových predstáv, tento stav znamenal, že je Uhorsko ešte stále v bezpečí pred husitskými vpádmi.

Napriek veľkým neúspechom v Čechách a čiastkovým na Morave, sa Žigmund stále nevzdával možnosti vojenského pokorenia husitov. Ešte na jar 1423 sa mu podarilo vďaka kežmarským rokovaniam na čas izolovať husitské Čechy od Poliakov.¹³⁵ Na ne nadviazal mandát poľského kráľa Vladislava z 9. apríla 1424, ktorým sa každý Poliak, nachádzajúci sa po 1. júni v Čechách, automaticky považoval za kacíra a bol mu zhabaný majetok.¹³⁶

S ofenzívnymi cieľmi sa koncom jari 1424 stretli v Budíne Žigmund s Albrechtom. V liste, ktorý dal napísať Žigmund mestu Regensburg, je proklamovaný cieľ vytiahnuť na sv. Jána (24. jún) do Čiech.¹³⁷ V skutočnosti sa však tiahlo len proti Morave. Účasť určitého množstva uhor-

¹²⁹HOSÁK, L.: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha 1938, s. 411.

¹³⁰WENZEL G.: *Stibor vajda*, s. 193; „*Castrum Ostrow tenemus ab illustri principe Alberto Duce Austrie Marchioneque Moraue...*“ DVOŘÁKOVÁ, D.: *Rytier a jeho kráľ*, s. 379.

¹³¹WENZEL G.: *Stibor vajda*, s. 193.

¹³²DL 66 563; *A Blagay-család oklevéltára*, szerk. THALÓCZY L. ÉS BARABÁS S., n. 146, s. 261-266.

¹³³K postaveniu Ludanických por. DVOŘÁKOVÁ, D.: *Šľachtici z Ludanic a kráľ Žigmund Luxemburský*, s. 42.

¹³⁴VÁLKA, J.: *Vrchol bojů o Moravu (1423 – 1425) (Studie k dějinám husitské revoluce na Moravě III)*. Jižní Morava 21, 1985, s. 90.

¹³⁵ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, s. 320.

¹³⁶UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 288, s. 331-333.

¹³⁷UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 296, s. 342-344. Por. aj pápežovu výzvu Albrechtovi, aby pomáhal Žigmundovi: CDH X 6, n. 467, s. 965.

ských jednotiek je bez pochyb. Potvrďuje to aj odklad v spore v prospech Jána z Kamenice (*Tarkew*) z 20. júna 1424, ktorý sa vydal v kráľovskom vojsku zostavenom proti husitom.¹³⁸

V literatúre sa táto spoločná výprava Albrechta a uhorských oddielov (Žigmund sa tejto kampane nezúčastnil) charakterizuje ako úspešná. Vďaka nej sa Albrechtovi zrejme spojením vojenskej hrozby a diplomatických rokovaní podarilo podriaadiť si veľkú časť moravskej šľachty, presnejšie informácie však, bohužiaľ, chýbajú.¹³⁹ Na jeseň 1424 sa však konala spoločná výprava českých husitov na západnú Moravu, a to bezpochyby preto, aby zvrátila nepriaznivý stav v krajine a anulovala výsledky Albrechtových vojensko-diplomatických akcií. Výprava opäť neskončila príliš úspešne, pretože pri obliehaní Příbyslavi zomrel 11. októbra Ján Žižka a ďalšie akcie po jeho smrti už trvali len veľmi krátko. Výprava priniesla skôr politické úspechy: predovšetkým oslabenie pozície nového markgrófa a odpadnutie Petra Strážnického z Kravař od kráľovskej strany.¹⁴⁰

Uhorské jednotky z leta z Moravy buď neodišli, alebo tam nastúpili na jeseň nové, aby pomohli Albrechtovi v rámci protihusitskej kampane na konci roka. 16. októbra 1424 zbavil Žigmund Hieronýma Koloža z Nemej (*Nema*, dnes Klišská Nemá) a Štefana z Bósu (*Bews*, dnes Gabčíkovo) povinnosti zúčastniť sa vojenskej výpravy proti husitom kvôli obnove hradu Zeurin (*castrum Zewriniensis*) a ďalších pohraničných pevností pod vedením temešského župana Pipa z Ozory a prikazuje stoličným a vojenským úradom, aby ich nenútili do nástupu do vojny.¹⁴¹ Kvôli službe na Morave sa 8. novembra odročil na kráľov rozkaz aj súd pre Michala z Časlovca (*Chazloch*), a to zo 6. októbra na 13. januára.¹⁴² Bohužiaľ, tieto pramene nám neumožňujú povedať viac o tom, čo sa na konci roka dialo na Morave.

Začiatkom roka 1425 sa však pozornosť presúva na strednú Moravu. Po dobytí kláštora v Dolanoch a hradu Hlubokého sa zvlášť ohrození cítili obyvatelia Olomouca. Začiatkom februára sa rada mesta obrátila s prosbami na všetky strany, aby im pomohli so znovuzískaním kláštora.¹⁴³ Tieto výzvy však nepriniesli želaný efekt a Olomouc sa dostáva do obklúčenia nových dolanských kapitánov Dobešlava Puchala a Petra Holého, s ktorými navyše spolupracoval Ján Tovačovský a Peter Strážnický.¹⁴⁴

Je isté, že po celý čas s moravskou kráľovskou stranou spolupracovali aj uhorskí vojaci. Zaujímavý doklad práve z tohto obdobia máme pre Uherské Hradištie. Dňa 26. apríla 1425 píše olomoucká mestská rada o akomsi Blažkovi a jeho spoločníkoch. Necháme bokom totožnosť tohto muža, ktorý by mohol byť Blažkom z Borotína, neskorším trnavským husitským veliteľom. Zaujímavejší je totiž jeden z adresátov: „*Militi Artlebo de Wlcznow capitaneo, magistro civium et juratis in Redisch*“.¹⁴⁵ Vyzerá to teda tak, že Ladislav z Ludanic v tejto dobe nevykonával hodnosť kapitána Uherského Hradišťa. Na Moravu sa však musel vrátiť najneskôr v januári roku 1426.¹⁴⁶ Jeho neprítomnosť v Uherskom Hradišti potvrdzuje aj listina

¹³⁸ „...in exercitum nostrum regium per nos contra perfidissimos Husitas eretita.“ *A zirczi, pilisi és szent-Gotthárdi cziszterczy apátságok története*. Harmadik kötet: A pázstoi apátság története 1190 – 1702, írta BÉKEFI R., Budapest 1898, n. 40, s. 299-300.

¹³⁹Prehľadne VÁLKA, J.: *Vrchol bojů o Moravu (1423 – 1425)*, s. 94-95.

¹⁴⁰Tamže, s. 96.

¹⁴¹DL 48 752; *Hazaí okmánytár (Codex diplomaticus patrius)*, I. kötet, kiadják NAGY I., PÁUR I., RÁTH K. ÉS VÉGHELY, D., Győrött 1865, n. 205, s. 317-318.

¹⁴²DL 54 404.

¹⁴³Por. UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 321-327, s. 372-381.

¹⁴⁴HOSÁK, L.: *Olomoucký patriciát v boji proti husitskému revolučnímu hnutí*, Acta Universitatis Palackinae Olomouensis. Fakultas philosophica I, historica I, Sborník prací historických (1960), s. 20-23; VÁLKA, J.: *Vrchol bojů o Moravu (1423 – 1425)*, s. 98-99.

¹⁴⁵UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 335, s. 391-392.

¹⁴⁶*Urkundliche Beiträge zur Geschichte der hussitischen Bewegung und der Husitenkriege mit besonderer Berücksichtigung Mährens und der mährisch-husitischen Söldner*, gesammelt von Hofrath J. V. BECK und J. LOSERTH, Zeitschrift des Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens 1, 2. Heft, 1897, n. 53, s. 60-61.

z 27. júna 1425, ktorou mu na Visegráde kráľ Žigmund povolil, so zreteľom na jeho zásluhu pri obrane moravského mesta Uherské Hradišťa a viacerých miest v protihusitských bojoch, aby si postavil na majetku Ludanice kamenný hrad.¹⁴⁷ V listine ho Žigmund oslovoval ako kapitána Uherského Hradišťa, znamená to, že Artleb bol iba zástupcom Ladislava z Ludanic počas jeho neprítomnosti. Nebolo to vlastne ani prvé obdobie neprítomnosti Ladislava z Ludanic v Hradišti. V Uhorsku sa zdržiaval aj nejaký čas okolo 23. júna 1424, keď datoval listinu v Budíne (*Ladislaus de Ludan, capitaneus de Radiz*).¹⁴⁸ O samotnom Artlebovi toho veľa nevieme. Asi pochádzal z Vlčnova ležiaceho medzi Uherským Brodom a Uherským Hradištom. 10. decembra 1422 dostal od Žigmunda dedinu Polikno s kúriou a mlynom.¹⁴⁹ Nejde teda zrejme o významnejšieho moravského šľachtica.

Najdôležitejšie vojenské udalosti na Morave však mali prísť na jeseň. Predchádzali im dohody medzi Žigmundom, Albrechtom a Fridrichom Saským v Budíne z 25. júla.¹⁵⁰ Uhorsko sa chystalo bojovať na viacerých frontoch zároveň. Zhrňuje to napríklad list mesta Dubrovník, podľa ktorého kráľ Žigmund musel rozdeliť svoje sily na tri časti: dve z nich bojujú proti Turkom a jedna proti „heretikom“.¹⁵¹

Žigmund po dlhšej dobe prišiel na Moravu pomôcť svojmu zaťovi. Vydali sa spolu do juhozápadnej časti krajiny, kde najtvrdším orieškom bol kláštor v Třebíči, ovládaný táborskou posádkou. Začiatkom novembra ho obkľúčili spojené vojská Žigmunda a Albrechta, no obliehali ho bezvýsledne.¹⁵² Žigmund mal počas obliehania vojsko opustiť, a to v konečnom dôsledku znamenalo, že Albrecht musel obliehanie zanechať.¹⁵³ Na ceste domov údajne Žigmund vypálil niekoľkých dedín pri Brne.¹⁵⁴

Žigmund sa síce vrátil domov do Uhorska,¹⁵⁵ ale pohotovosť na Morave trvala aj naďalej. Doteraz bola najväčšou výhodou kráľovskej strany na Morave roztrieštenosť husitov, a to najmä na Pražanov a radikálov (táboriti a Žižkov zväz, resp. sirotkovia). V októbri 1425 uzavreli radikáli a Pražania pri Vozíciach mierovú zmluvu,¹⁵⁶ ktorá umožnila spoločný postup na Moravu. Husiti smerovali najskôr do okolia Znojma a pokračovali k rakúskemu mestu Retz, kde zomrel slávny táborský kapitán Bohuslav zo Švamberku. Vďaka tejto výprave sa výrazne posilnila pozícia husitskej strany na Morave. Získanie Třebíča, Moravského Krumlova a Ivančíc zásadne zvrátilo pomer síl v markgrófstve v neprospech Žigmunda a Albrechta.¹⁵⁷ Ani zd'aleka však husiti ešte nepredviedli všetko. Tlak na kráľovskú stranu totiž pokračoval aj zo severo-

¹⁴⁷Oklevěltár 1414 – 1471, in: TÓTH-SZABÓ P.: *A cseh huszita mozgalmak*, n. 5, s. 355-356.

¹⁴⁸DL 11 526.

¹⁴⁹Zbytky register, sebral a určil A. SEDLÁČEK, s. 170.

¹⁵⁰CDH X 6, n. 467, s. 963; UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 343, s. 397-403. Vo Fejérovej edícii nesprávne datované na 24. júla.

¹⁵¹*Raguza és Magyarországi összekötéseinek okleveltára*. A raguzai állami, a bécsi cs. és kir. titkos és egyéb levéltárakban levő okiratokból összeállította GELCICH J., Budapest 1887, n. 199, s. 309-312.

¹⁵²K bojom por. korešpondenciu: UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 349, s. 407-408; *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské I*, z archivův domácích i cizích sebral a vydal FRANTIŠEK PALACKÝ, v Praze 1840, n. A.I./21, A.I./22, s. 21-22; taktiež *Chronica Husitarum*, c. 61, Sämtliche Werke, hrsg. von G. LEIDINGER, s. 422: „Anno domini 1425 circa festum omnium sanctorum monasterium in Moravia Trebnicz vocitatum et ab ipsis hereticis occupatum, unde infinita mala Christicolis et presertim sacerdotibus inferebantur, ab Alberto duce Austrie et Sigismundo rege Romanorum obsidetur.“

Z uhorských jednotiek je v tomto období na Morave doložené bandérium záhrebského biskupa Jána. DL 92 677. Išlo o odklad súdu Jána Bothku, ktorý sa nachádzal v tomto bandériu. Práve začiatkom septembra vyrazil na Moravu.

¹⁵³*Chronica Husitarum*, c. 61, Sämtliche Werke, hrsg. von G. LEIDINGER, s. 422.

¹⁵⁴Tamže. Nemusi ísť o spoľahlivú informáciu, pretože Ondrej z Regensburgu bol pomerne zaujatý proti Žigmundovi.

¹⁵⁵Od 30. novembra bol v Skalici, por. *Segédletek I*, s. 119.

¹⁵⁶UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 354, s. 409.

¹⁵⁷KAVKA, F.: *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 135; VÁLKA, J.: *Vrchol bojů o Moravu (1423 – 1425)*, s. 102.

západu a opäť bolo ohrozené mesto Olomouc. Mestu hrozilo, že po pohromách zo začiatku tohto roka pribudne ďalšia: obsadenie kláštora Hradišťa husitmi.¹⁵⁸ Ohrozený Olomouc teraz žiadal o posily zo všetkých strán. Kráľovi Žigmundovi mestská rada 13. decembra napísala, že veľmi rada pustí medzi svoje hradby kohokoľvek, koho k nej pošle.¹⁵⁹ Táto ponuka súvisí s plánovanou januárovou ofenzívou uhorských vojsk na strednej Morave.¹⁶⁰

Ďalšiu zlú správu odoslalo mesto Olomouc 21. decembra. Vysvitlo, že Ján Tovačovský sa vrátil z Čiech a priviedol so sebou posily, s ktorými sa rozhodol dobyť viaceré mestá na Morave. Proti tejto hrozbe sa hneď zorganizovali olomoucký biskup a nový krajinský kapitán Hašek z Valdštejna, ktorý prekvapujúco prestúpil na kráľovskú stranu,¹⁶¹ ale akcie pripravoval aj Žigmund. Pred 4. januárom vyzval mesto Olomouc, aby poslalo svojich vojakov k Hradišću (*gen Redisch*).¹⁶² Žigmund zrejme do akcií zaangažoval aj svojich Uhrov. Do oblasti prišiel s kráľovským vojskom Mikuláš z Perína a hneď za ním postupoval so svojimi jednotkami Ladislav z Ludaníc. Obaja vo svojich listoch vyzvali mesto Olomouc (podobne ako predtým Žigmund), aby sa pridalo k protihusitskému ťaženiu.¹⁶³ Táto ofenzíva načas priniesla svoje ovocie, pretože Tovačovský sa so spojencami musel stiahnuť. Boli to však len dočasné zisky. Časť uhorského vojska sa zrejme stiahla do Olomouca.¹⁶⁴

Keďže sa mesto dostalo do blokády, uzavrelo dohodu s Tovačovským, keď za úplatu mohlo voziť tovar do Brna so sprievodom, ktorý poskytne Tovačovský.¹⁶⁵ Táto dohoda vyvolala veľké rozčarovanie u Ladislava z Ludaníc, ktorému potom mesto Olomouc muselo vysvetľovať svoj postoj.¹⁶⁶

Na rozdiel od ostatných výprav je teraz z prameňov zrejmé, odkiaľ prúdili peniaze na financovanie uhorského vojska na Morave. Podieľali sa na ňom mestá Bratislava a Šopron a obe si svoju povinnosť splnili vo februári. Bratislava zaplatila 117 zlatých, ktorých prevzatie potvrdil Ladislav z Ludaníc¹⁶⁷ a Šopron zaplatila 400 zlatých, čo potvrdil Mikuláš z Perína.¹⁶⁸ Minimálne v prípade Šopronu Žigmund zrejme presmeroval tok peňazí, a to určite už v predchádzajúcom roku; tieto poplatky boli súčasťou kráľovskej dane, ktorú mestá raz do roka platili Žigmundovi.¹⁶⁹ Okrem toho však Šopron musela zaplatiť aj ďalší poplatok, zrejme mimoriadnu daň. Mikuláš z Perína ju začal vymáhať začiatkom mája: 3. mája písal z Uherského Brodu, aby bez meškania túto daň zaplatili, lebo za prípadné škody vzniknuté z nedbalosti budú zodpovední oni.¹⁷⁰ Hlavný kráľovský koniarnik bol zrejme na ceste k Žigmundovi, chystajúcemu sa do Norimbergu na ríšsky snem. Z Bratislavy 9. mája napísal Šopronu opäť a tentoraz

¹⁵⁸UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 359 – 362, s. 411-414.

¹⁵⁹UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 368, s. 417; *Csehországai regesták Prágában*, közli F. SASINEK, Történelmi tár 1891, s. 287.

¹⁶⁰UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 370, s. 418-419.

¹⁶¹VÁLKA, J.: *Vrchol bojů o Moravu (1423 – 1425)*, s. 103.

¹⁶²UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 377, s. 426-427,

¹⁶³Listy obidvoch sa síce nezachovali, máme však odpovede Olomouca k obom. *Urkundliche Beiträge*, ges. J. V. BECK und J. LOSERTH, n. 53, s. 60-61; UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 378, s. 427-428; *Středověké listy ze Slovenska. Sbírka listů a listin, psaných jazykem národním*, sv. I, ed. V. CHALOUPECKÝ, Bratislava – Praha 1937, n. 1, s. 3.

¹⁶⁴Por. UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 384, s. 431-432, kde sa olomouckí mešťania chystajú vpustiť do mesta Uhrov. Z listiny vyplýva, že Uhri neboli v meste prvýkrát.

¹⁶⁵UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 379 – 380, s. 428-430; HOSÁK, L.: *Olomoucký patriciát v boji proti husitskému revolučnímu hnutí*, s. 24-25.

¹⁶⁶UB I, ges. und hrsg. von F. PALACKÝ, n. 388, s. 434-435.

¹⁶⁷DF 239 461.

¹⁶⁸*Sopron sz. kir. vár. tört.* I 2, közli HÁZI, J., n. 343, s. 298-299.

¹⁶⁹Por. aj ENGEL P.: *A magyar királyság jövedelmei Zsigmond korában*, s. 29, kde je tiež údaj o tom, že Šopron platila daň 400 zlatých ročne.

¹⁷⁰*Sopron sz. kir. vár. tört.*, 2. rész, 6. kötet. Pótkötet az 1. rész 1 – 7 és a 2. rész 1 – 5 kötetéhez az 1278 – 1526 években, közli HÁZI J., Sopron 1943, n. 86, s. 76-77.

aj upresnil sumu na 450 zlatých.¹⁷¹ Nemôže teda ísť o nejaký omyl s daňou zo začiatku roka, ale ide bezpochyby o ďalší, mimoriadny poplatok. Mikuláš z Perína sa zrejme na nezaplatenie dane sťažoval aj kráľovi, pretože ten 16. mája tieto peniaze urguje tiež.¹⁷² Celkovú taxu vyrubenú mestu Šopron dokumentuje potvrdenie Mikuláša z Perína zo 7. júla toho roku, že prevzal od obyvateľov Šopronu 1 520 zlatých.¹⁷³

Z tohto naťahovania sa o peniaze je vidieť, v akej núdzi museli byť uhorské vojská. Olomouc bola vo finančných problémoch už predtým, no ťažkosti mali aj husiti pod Jánom Tovačovským.¹⁷⁴

Problematická situácia na Morave vnukla Žigmundovi zaujímavý nápad, ako do diania zapojiť ďalšieho schopného človeka. Jeho manželka Barbora sa po kráľovom návrate do Uhorska v roku 1419 dostala do nemilosti, o päť rokov neskôr však už získala prvé majetky v severnom Uhorsku.¹⁷⁵ 11. júna 1426 dostala od Žigmunda tri moravské hrady: Světlov (*Zwethlo*), Brumov (*Brumo*) a Blučina (*Pluczyna*). V donácii sa síce píše, že chce zabezpečiť jej budúce vdovské postavenie,¹⁷⁶ to však myslel Žigmund sotva vážne. Barbora bola jednak finančne zabezpečená viac ako dobre a navyše, ak by si mal robiť starosti o jej vdovské postavenie, asi by jej daroval niečo istejšie ako tri hrady na juhovýchode Moravy. Barbora sa zrejme za dva roky starostlivosti o svoje hrady a banské mestá prejavila ako šikovná správkyňa majetku, a tak možno Žigmund chcel preniesť jej talent aj na Moravu. Potom ako sa v roku 1422 oboznámila so situáciou na Morave, mohla teraz sama prispieť k úspechu kráľovskej strany. Barbora neskôr vystupovala v úlohe najvyššej odvolacej inštancie pre obyvateľov Trenčianskej stolice. Svedčia o tom dva Barborine mandáty z rokov 1430 a 1437, ktorými prikázala trenčianskym županom, podžupanom a ďalším, aby nepoškodzovali Trenčanov, resp. Žilinčanov v ich právach.¹⁷⁷ Obe listiny súvisia s tým, že 27. novembra 1429 dostala Barbora od Žigmunda ďalšie majetky na Slovensku, medzi nimi aj hrad Trenčín spolu s Trenčianskou stolicou.¹⁷⁸ Vzhľadom na kľúčový charakter Trenčianskeho hradu pri obrane Uhorska proti husitom je zrejme, že Barbora hrala v 30. rokoch dôležitú úlohu pri obrane Považia. Pozíciu týchto županov neskôr ešte viac zvýraznil fakt, že ich hodnosť bola spojená spolu s hodnosťami kastelánov na hradoch Varín a Strečno, ktoré strážili (aj keď neskôr neustrážili) vchod do horného Považia. Donáciou z roku 1426 teda došlo k väčšiemu prepojeniu obrany Moravy a severného Uhorska.

Jednou z rozhodujúcich udalostí na neskorší vývoj malo dobytie Břeclavi na jar 1426 táboorskými jednotkami.¹⁷⁹ Toto mesto sa tak stalo bránou pre neskoršie husitské vpády do Uhorska a, hlavne, do Rakúska. Ani neskoršie protiakcie Albrechta už na veci nič nezmenili. Albrecht sa síce údajne až osem týždňov pokúšal dobyť novozískanú táboorskú pevnosť, no neúspešne.¹⁸⁰ Na začiatku roka 1427 tak mali na Morave husiti vo svojich rukách cenné tromfy.

¹⁷¹Sopron sz. kir. vár. tört. I 2, közli HÁZI, J., n. 352, s. 306.

¹⁷²Sopron sz. kir. vár. tört. I 2, közli HÁZI, J., n. 353, s. 306-307.

¹⁷³Sopron sz. kir. vár. tört. I 2, közli HÁZI, J., n. 359, s. 311.

¹⁷⁴HOSÁK, L.: *Olomoucký patriciát v boji proti husitskému revolučnému hnutí*, s. 25.

¹⁷⁵Prehľadne KALÁBOVÁ, M.: *Venné majetky uhorských kráľovien za Barbory Celjskej a Alžbety Luxemburskej*, Medea – Studia mediaevalia et antiqua 6 (2002), s. 86-88; *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov 5. Prvý cisár na Uhorskom tróne*. Ed.: P. DVOŘÁK. Bratislava 2001, n. 94, s. 208-211. 27. novembra 1429 dostala od Žigmunda ďalšie majetky na Slovensku, medzi nimi aj Hrad Trenčín s Trenčianskou stolicou, ktoré mali významnú úlohu pri proti-husitskej obrane por. DL 12 156.

¹⁷⁶DF 287 547: „...presertim viduatis tempore secundum sui status et honoris exigenciam in solita sue serenitatis gloria vita perservaretur...“

¹⁷⁷DF 274 718; 243 994.

¹⁷⁸DL 12 156.

¹⁷⁹Por. ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, s. 466.

¹⁸⁰Chronica Husitarum, c. 67, Sämtliche Werke, hrsg. von G. LEIDINGER, s. 67-68: „Dux autem Austrie Albertus quoddam castrum in plano situm, Luntenburg vocitatum, quod ad dietam a Wienna distat quodque castrum Hussite per traditamentum occupant, potencialiter obsedit, sed consumptis ad 8 septimanis in obsidione tandem castro non obtento in sua est reversus.“

Vojenská história

Olomouc na čele s energickým biskupom Jánom Železným bol v defenzíve, juhozápad krajiny bol prakticky pod kontrolou táborských posádok a břeclavská pevnosť dávala tušiť ďalší smer husitskej expanzie. Videli sme, ako začiatkom roka 1421 kráľ Žigmund usilovne budoval na Morave hrádzu na zastavenie prívržencov štyroch pražských artikulov. Táto snaha, ktorá sa predĺžila o niekoľko rokov, sice v domácom uhorskom prostredí, vyzerala ako ofenzíva, v skutočnosti však išlo len o obranu. Navyše ani nie tak obranu Moravy, ale skôr Uhorska. Zápas o udržanie nadvlády nad Moravou tak husiti vyhrali.

M. LYSÝ: DIE TEILNAHME UNGARNS AN DEN GEGENHUSSITISCHEN KRIEGEN IN BÖHMEN UND MÄHREN

Die Studie beschäftigt sich vor allem mit der Teilnahme der Ungaren an den gegenhussitischen Kämpfen in Böhmen und Mähren in den 20er Jahren des 15. Jahrhunderts. Während der zwei ersten Kreuzzüge wurde ein großer Teil des Interventionsheeres durch ungarische Truppen gebildet; bereits aus diesem Grund orientiert sich diese Arbeit an die Mappierung der Ergebnisse, die sich der Bewegung dieser Truppen belangen. Der Autor schöpft vor allem aus böhmischen Quellen, die bereits die tschechische Historiographie im Rahmen ihrer Forschung bearbeitete, als auch aus den ungarischen diplomatischen Quellen, aus denen eine außergewöhnliche Bedeutung die königlichen Donationen, die verschiedenen ungarischen Adeligen für ihre Verdienste erteilt wurden.

Nach erfolglosen Kreuzzügen richteten die ungarischen Truppen und der König Sigismund ihre Aufmerksamkeit auf die Verteidigung der Mährischen Markgrafschaft. Es waren hier zahlreiche ungarische Garnisonen stationiert, aus denen die bekannteste in Uherské Hradište unter dem Kommando von Ladislaus aus Blagaj, später Ladislaus aus Ludanice war. Obwohl Sigismund aufhörte, sich der Hussitenfrage, die er im Mähren seinem Schwiegersohn, dem österreichischen Herzog Albrecht aufließ, auf volle zu widmen, die ungarischen Truppen wirkten in Mähren weiter. Nach Mähren führten in den nächsten Jahren auch weitere Züge hinaus, im Rahmen denen nachweisbar auch Soldaten aus dem Gebiet Ungarns teilnahmen.

Die Wirkung Ungarns an der katholischen Seite half die Besetzung Mährens und Gefährdung Ungarns durch Hussiten zu bremsen. Anfangs verfolgte der König Sigismund vor allem offensive Ziele, doch verschiedene Maßnahmen kamen eher defensive Ziele - und auch nur zeitweilig - nach. Im Jahre 1426 war Mähren zum großen Teil schon hussitisch und am Ende des Jahres 1427 war der Zug nach Ungarn nur eine Frage der Zeit. Den Kampf um Vorherrschaft in Mähren in den 20er Jahren des 15. Jahrhunderts gewannen die Hussiten.